

Katedra: Primárního vzdělávání
Obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

PROBLÉMY EDUKACE DĚTÍ Z MENŠIN V SOUČASNÉ ČR (SE ZAMĚŘENÍM NA PRVNÍ STUPEŇ ZŠ)

Education problems of children from different backgrounds in today's Czech republic
(concentrating on junior education)

Autor:
Lucie Zadražilová

Podpis:
Lucie Zadražilová

Adresa:
Liliová 1274/5
Děčín
405 01

Vedoucí práce: Mgr. Simona Kíryková

Konzultant:

Počet

stran	obrázků	grafů	tabulek	pramenů	příloh
63	2	22	24	11	6

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA
TECHNICKÉ UNIVERZITY V LIBERCI



3146072241

V Liberci dne: 6. 5. 2004

Katedra: PRIMÁRNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ

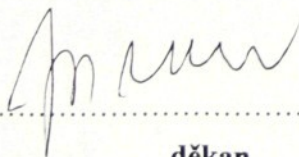
ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(pro magisterský studijní program)

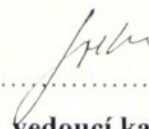
pro (diplomant): Lucie ZADRAŽILOVÁ
adresa: Liliová 1274/5, 405 01 Děčín
obor (kombinace): Učitelství pro 1. stupeň ZŠ
Název DP: Problémy edukace dětí z menšin v současné ČR (se zaměřením na 1. stupeň ZŠ)
Název DP v angličtině: Education problems of children from different backgrounds in today's Czech republic (concentrating on junior education)
Vedoucí práce: Mgr. Simona Kyrková
Konzultant:
Termín odevzdání: 3.5.2004

Pozn. Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 30.6.2003



děkan



vedoucí katedry

Převzal (diplomant): ZADRAŽILOVÁ LUCIE

Datum: 6.5.2004

Podpis: Zadražilová Lucie

Název DP: Problémy edukace dětí z menšin v současné ČR (se zaměřením na 1. stupeň ZŠ)

Vedoucí práce: Mgr. Simona Kíryková

Úvod:

Diplomová práce pojednává o jednotlivých minoritách, které v současné době žijí v ČR. Toto téma je v současné době velice aktuální, jelikož počet migrantů se rok od roku zvyšuje. Velký důraz je kladen na komunikaci a vzájemné pochopení chování majority a minority.

Cíl:

Upozornit na nárůst počtu příslušníků jiných národností v ČR a důsledky, které z toho plynou pro školní edukaci. Cílem vlastního výzkumu je poukázat na problémy pedagogických koncepcí na školách, kde se v současné době žáci minorit vzdělávají.

Požadavky:

Požadavky na diplomovou práci vycházejí z teoretické části:

1. Migranti v ČR
2. Soužití majority a minority
3. Dítě z menšiny ve škole

Literatura:

- Průcha, J.: Multikulturní výchova. ISV, Praha 2001
Soukup, V.: Přehled antropologických teorií kultury. Portál, Praha 2000
Šišková, T.: Menšiny a migranti v České republice. Portál, Praha 2001
Šišková, T.: Výchova k toleranci a proti rasismu. Portál, Praha 1998

Prohlášení o původnosti práce:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: „Problémy edukace dětí z menšin v současné ČR (se zaměřením na 1. stupeň ZŠ)“ vypracovala samostatně a že jsem uvedla veškerou použitou literaturu..

V Liberci dne: 6. 5. 2004

Lucie Zadražilová

Lucie Zadražilová

Prohlášení k využívání výsledků DP:

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 o právu autorském zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé diplomové práce a prohlašuji, že **souhlasím** s případným užitím mé diplomové práce (prodej, kopírování, apod.).

Jsem si vědoma toho, že: užít své diplomové práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem TUL, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených univerzitou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše). Diplomová práce je majetkem školy, s diplomovou prací nelze bez svolení školy disponovat.

Beru na vědomí, že po pěti letech si mohu diplomovou práci vyžádat v Univerzitní knihovně Technické univerzity v Liberci, kde bude uložena.

Autor:

Lucie Zadražilová

Podpis:

Lucie Zadražilová

Adresa:

Liliová 1274/5

Děčín

405 01

Datum: 6. 5. 2004

Poděkování

Velice děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. Simoně Kírykové za pozornost a cenné rady, které mi pomohly dokončit mou diplomovou práci.

Dále děkuji všem ředitelům, ředitelkám, učitelům a učitelkám, kteří byli zahrnuti do mého výzkumu a s ochotou se podělili o své zkušenosti z praxe.

Anotace:

Problémy edukace dětí z menšin v současné ČR

Diplomová práce pojednává o jednotlivých minoritách, které v ČR žijí. Zabývá se způsoby soužití a adaptace cizinců, současně se zachováním jejich identity a tolerance ze strany majority. Práce se snaží poukázat na důležitost komunikace majority s minoritou.

Ve druhé části diplomové práce jsou shrnuty výsledky výzkumu, jehož cílem je upozornit na problémy pedagogických koncepcí na školách, kde se v současné době žáci minorit vzdělávají. Výzkum byl proveden metodou řízeného rozhovoru s učiteli 1. stupně ZŠ na děčínsku a liberecku a posléze byl vyhodnocen metodou matematicko-statistickou a metodou kvalitativní interpretace získaných dat.

Annotation:

Education problems of children from different backgrounds in today's Czech republic"

The subject of this Diploma Work is about individual minorities living in Czech Republic. It is Enquiring about the types of coexisting and adaptation of foreigners together with keeping their own identity and toleration of the majority side. This Work is trying to show the importance of communication between Minority and Majority.

In the second part of this Diploma Work are put together the Results of this survey, whose Aim is to bring attention to problems of pedagogic conceptions in Schools, where are today's ethnic pupils educating. The Survey was done by the method of directed interview with teachers of Junior Schools in and surrounding Decin and Liberec and was Afterwards judged by mathematic – statistic method and the method of quality interpretation of the aimed information.

Resumé:

Les problèmes de l'éducation des enfants des minorités dans la République Tchèque actuelle.

La première partie de mon travail de mémoire décrit les différentes minorités vivant en République tchèque. Elle aborde (se penche sur) les processus de cohabitation et d'intégration des étrangers qui tiendraient compte de leur identité et du prob de la tolérance du coté e la part de la majorité (des tchèques). Dans ce travail, l'accent est mis sur l'importance de la communication entre la majorité et les minorités.

La deuxième partie est consacrée aux résultats de mon enquête (ma recherche) dont le but est d'attirer l'attention sur les problèmes de conceptions pédagogiques dans les écoles qui s'occupent actuellemnt de l'éducation des enfants des minorités. L'enquête a été réalisée en interrogeant les enseignants des écoles primaires de Děčín et de Liberec ensuite il a été évalué selon la méthode mathematio-statistique et la méthode qualitative d'interprétation des données collectées.

OBSAH

Úvod	1
I. Teoretická část	
1. Migranti v ČR	2
1.1 Vietnamci	3
1.1.1 Soužití vietnamského a českého obyvatelstva na území ČR	3
1.2 Ukrajinci	5
1.2.1 Hodnotový systém Ukrajinců	6
1.3 Slováci	7
1.4 Poláci	7
1.5 Rusové	8
1.5.1 Dotazníková šetření	9
1.6 Afghánci	10
1.6.1 Komunikace s Afghánci	12
1.7 Albánci	14
1.7.1 Imigrace Albánců do České republiky	17
2. Soužití majority a minority	18
2.1 Základní pojmy	18
2.2 Rozdílné úrovně soužití a stupně konfliktu	19
2.3 Xenofobie, rasismus, rasové násilí a rasová diskriminace	22
2.4 Prevence negativních postojů v soužití majority a minority	24
2.5 Co dělat s intolerancí a projevy rasismu	25
3. Dítě z menšiny ve škole v hostitelské zemi	27
3.1 Oblasti vzdělávacího působení	27
3.2 Vstup dítěte z menšiny do české školy	29
3.3 Sociální vztahy	30

II. Empirická část

1. Cíle výzkumu a hypotézy	32
2. Metody výzkumu	32
3. Charakteristika respondentů a prostředí výzkumu	33
4. Realizace výzkumu	40
5. Testování hypotéz	40
6. Výsledky výzkumu	58

Závěr	61
--------------	----

Prameny a použitá literatura	62
-------------------------------------	----

Seznam příloh	63
----------------------	----



Dívka z vietnamské národnostní menšiny.

Úvod

Téma zabývající se problematikou edukace dětí z menšin v současné ČR jsem si vybrala z důvodu osobní znalosti problémů spojených s životem mých přátel z národnostních menšin v ČR. Dalším důvodem je skutečnost, že učím děti z národnostních menšin a chci se o nich více dozvědět. Sama pocházím z Děčína (města nacházejícího se v blízkosti hranic s Německem), které se často stává útočištěm cizinců a to hlavně vietnamské národnosti.

Česká republika patřila dlouhou dobu mezi země, které byly před světem uzavřené. Až po roce 1989 se u nás postupně začaly objevovat cizinci na školách ve větší míře. V současné době je však stoupající existence jednotlivých minorit v naší zemi aktuální, jelikož se vstupem do Evropské Unie se otevrou hranice státu a umožní volný pohyb obyvatelstva. Počet migrantů rok od roku stoupá a my bychom měli být na další vlny migrantů připraveni.

Lidé různých etnik a kultur jsou zvyklí odlišně vnímat určité situace. To, co druhý prožívá či sděluje, vnímáme přes vlastní předsudky vůči němu nebo alespoň přes vlastní způsob vnímání hodnot. Zobecnění chování jedince z odlišného etnika rádi přenášíme jako základní schéma chování všech, k nimž daný cizinec náleží, a místo abychom chápali, že cizinec je jiný, považujeme ho za „nenormálního“, protože mu nerozumíme a nesnažíme se ho pochopit, ale chceme, aby se on nám automaticky přizpůsobil. A právě v těchto rozporech v komunikačním stylu, včetně neverbálních projevů člověka, které jsou podmíněny odlišnými zvyklostmi a tradicemi každé etnické skupiny je příčina mnoha nedorozumění, případně i konfliktů.

Důležité je tedy poznat toho druhého a umět s ním komunikovat. Komunikace však není pouze o znalosti jazyka, na což bývá na školách u dětí z menšin kladen důraz především, ale také o znalosti toho druhého. Čím více se o druhém dozvíme, tím snáze jsme schopni komunikovat, aniž bychom se dostali do konfliktu.

Případné problémy se ani tak neprojevují při soužití majority s minoritami v jazykové bariéře, ale spíše v odlišném žebříčku hodnot, jiné mentalitě a kultuře. Ideální by bylo, kdybychom „jinakost“ brali jako kladný a obohacující prvek.

I. Teoretická část

1. Migranti v ČR

V této části práce charakterizujeme některé menšiny, které k nám migrují. Menšiny jsou seřazeny dle četnosti výskytu v našem výzkumu (1.1 Vietnamci, 1.2 Ukrajinci, 1.3 Slováci, 1.4 Poláci). V závěru kapitoly charakterizujeme další menšiny, které se ve sledovaném vzorku sice nevyskytly, ale v ČR jsou zastoupeny (1.5 Rusové, 1.6 Afghánci, 1.7 Albánci).



Mapka č. 1 znázorňuje země původu menšin, které v této kapitole charakterizujeme.

(http://www.lib.utexas.edu/maps/world_maps/world_pol02.jpg)

Následující charakteristiky jednotlivých menšin vycházejí z publikací:

Šišková, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001; Šišková, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998; *Ilustrovaný atlas světa pro nové století*. Praha: Reader's digest výběr, 20002 a zdrojů http://www.varianty.cz/default.asp?pa=ik_mensiny.

1.1 Vietnamci

Po 2. světové válce byl Vietnam rozdělen demarkační čarou (podle 17. rovnoběžky) na severní část, kde se k moci propracovali komunisté, a na antikomunistický jih. Neschopnost jihu dosáhnout hospodářské stability a vojenský tlak severu vedly až k ničivé válce mezi oběma částmi země (1964 – 1975). Přestože se americké ozbrojené síly zásadním způsobem snažily zastavit infiltraci ze severu, skončila válka roku 1976 násilným sjednocením země pod vládou Hanoje. Válka způsobila značnou zkázu i ztráty na životech, zůstal po ní velký počet uprchlíků a ekologické škody po dofoliaci tropických lesů. Nestabilita vyvolaná válkou se přenesla i do sousedního Laosu a Kambodže. Komunistická vláda zavedla politiku, která vážně bránila rozvoji země. V 80. letech však v politickém životě Vietnamu došlo k jistým změnám, současná vláda významně investuje do rozvoje země, podporuje vývoz domácích zdrojů. Byla zahájena i modernizace průmyslu, který je soustředěn především na severu. USA zrušily vůči Vietnamu obchodní embargo. Válka se Spojenými státy stále utkvívá ve Vietnamecích, jako živá vzpomínka. Mnoho současníků si totiž válku pamatuje a nese také její následky.

1. 1. 1. Soužití vietnamského a českého obyvatelstva na území ČR

K navázání diplomatických vztahů mezi ČSR a VDR došlo 2. února 1950. Vietnamci k nám začali přijíždět ve větším počtu. Roku 1956 k nám v rámci mezinárodní pomoci válkou postiženému Vietnamu přijelo 100 sirotků, kteří zde měli dostat základní a popřípadě odborné vzdělání. Posléze k nám začali přijíždět žáci odborných průmyslových škol, vysokoškoláci, první praktikanti a studenti postgraduálního studia. Roku 1956 byla podepsána Dohoda o vědecko-technické spolupráci. Na základě této dohody k nám pak přišli první praktikanti, učňové a pracující, kteří se u nás dále vzdělávali především v oblastech strojírenství a lehkého průmyslu. Roku 1966 pak Vietnamci požádali o přijetí většího počtu technických pracovníků a dělníků na vyškolení do Československa v oblasti strojírenství, kovoprůmyslu, chemického průmyslu, sklářství apod. (asi 2100 osob). Počet dohod se zvyšoval až do 80tých let, jelikož Československá vláda a některé podniky v té době pociťovaly nedostatek pracovních sil. V roce 1981 u nás bylo kolem 30000 Vietnamců, z nich asi dvě třetiny pracovaly v dělnických profesích. Po politickém převratu v Československu v roce 1989 se začali naši politici obracet zády ke všem bývalým spolupracujícím zemím RVHP. Česká republika se

pak po nedodržení dohod s Vietnamem finančně vyrovnala, ale zároveň si uzavřela cestu na nově se rozvíjející vietnamský trh. Od 90tých let k nám Vietnamci přicházejí se svými dětmi, rodinami a příbuznými za obchodní činností v tržním hospodářství. Bez ohledu na své vzdělání zde prodávají na tržnicích, které jsou velmi často umístěny ve venkovním prostředí.

Pro vietnamský národ je typické udržování lidového charakteru a hrdost na národní statečnost. Důležitou hodnotou je vzdělání. Vietnamská rodina tak velmi často utratí všechny své úspory, za vzdělání alespoň jednoho člena rodiny. V jejich rodinách fungují silné rodinné vazby i se vzdálenějšími příbuznými - rodina je tedy pro ně silnou životní hodnotou. Starším členům rodiny se musí prokazovat úcta. Hlavní postavení v rodině mají muži, ženy však mohou mít vedoucí roli v pracovním procesu (např. žena se může dostat na řídicí pozici v podniku).

Mezi pravidla slušného chování patří, neztěžovat situaci svým blízkým či ostatním známým stálým stěžováním na vlastní problémy. Pokud někdo dělá chyby, neměl by být na ně veřejně upozorňován, či zostuzem před ostatními - upozorňování na chyby se řeší nepřímou cestou (např. promluva s nadřízeným nebo s rodiči). Chování a jednání Vietnameců se někdy velmi liší od našeho a proto může často dojít k nedorozumění. Úsměv u nich může vyjadřovat spokojenost, radost a humor, ale také omluvu např. Vietnamec se usmívá, když trestá své dítě, nebo když nerozumí člověku, co po něm chce. Přestože máme oproti Vietnamecům více ochlupení, různou výšku postavy či odlišnou barvu vlasů a očí, jsme pro ně stejně nerozeznatelní, jako oni pro nás. Pokud se dva Vietnamci navzájem objímají, neznamená to že jsou jiné sexuální orientace. Je to pouze projev jejich blízkého přátelství. Citové projevy či polibky s partnerkou na veřejnosti jsou u nich nepřipustné. Nechtějí se totiž před ostatními vychloubat s tím nejcennějším co mají. Dotyk či pohlazení po vlasech je výsadou rodičů, kteří hladí své děti. Dívky na venkově své dlouhé vlasy považují za cennou ozdobu. Pokud si Vietnamci podávají ruce, jejich druhá ruka vždy přikryje podávané ruce. Jejich kultura je také význačná svou vřelou pohostinností. Příprava pokrmů jim obvykle trvá 2 – 3 hodiny. Při jídle je normální, když někdo mlaská či řihá. Projevují tak hostiteli, že si na jídle velice pochutnávají. Pokud nějaké drobky spadají mimo talíř, bez rozmýšlení se shazují na zem. Různé hádky, hlasité diskuse zaměřené na dosažení vlastních cílů a přesvědčování druhého jsou pro Vietnamce velice nepříjemné, z domova na ně nejsou vůbec zvyklí, jsou pro ně zpočátku nepochopitelné. Chceme-li se k Vietnamecům chovat slušně a uctivě, děláme klidné a pomalé pohyby a s úctou podáváme věci druhému.

V rozhovoru mu dáváme najevo, že si ho vážíme. Chováme se umírněně a nedáváme najevo své problémy.

Některé své tradice zachovávají Vietnamci i v České republice. Důležitou tradicí je uctívání předků. Každá domácnost má svůj oltář s tradiční výzdobou. Dávají na ně ovoce, vonné tyčinky, fotografie blízkých členů rodiny a předků. Rodiče často své děti vedou k vlastenectví. Jako nejvýznamnější svátek v roce považují oslavy nového roku, který nazývají Tet. Tento svátek slaví na přelomu ledna a února podle lunárního kalendáře. Právě v tento svátek se Vietnamci vzájemně navštěvují, dávají si dárky a bohatě se hostí.

Vietnamská komunita je u nás velice uzavřená, izoluje se od nás z důvodů velké kulturní odlišnosti a jazykových nedostatků. Češi mají velmi často předsudky a obavy z těchto přistěhovalců, jelikož se velmi často domnívají, že Vietnamci mohou být zdrojem přenosů různých chorob. Pro oficiální jednání na úřadech v ČR využívají Vietnamci tlumočníků, proto ani v úředních úkonech nedocházelo mezi naší a vietnamskou komunitou vzájemné interakci. Vzhledem k prostředí, ze kterého k nám Vietnamci přijíždějí, jsou znát jejich obavy a nedůvěra k oficiálním institucím a cizím lékařům.

V příloze číslo 3 přikládáme ukázkou vietnamské pohádky, kterou lze využít při seznamování dětí z majority s vietnamskou kulturou.

1.2 Ukrajinci

Ukrajina se v minulosti stávala předmětem dobovačných válek a to pro svou úrodnou půdu, bohaté průmyslové zdroje a přístup k Černému moři. Samostatnost si vždy udržela jen na krátkou dobu. Roku 1654 byla přičleněna k Rusku a nezávislost získala roku 1991. Asi 90 km na sever od Kyjeva leží Černobyl, kde roku 1986 došlo k dosud nejhorší havárii jaderné elektrárny, jaká byla zatím na světě zaznamenána.

Ukrajinci přicházejí do českých zemí po vzniku samostatného Československa v roce 1918. Většinou zde studují, po studiích se zde někteří usazují na trvalo. Nedostatek pracovních příležitostí v Zakarpatí přiměl nemalý počet tamních obyvatel hledat obživu v Čechách a především na Moravě, kde se prudce rozvíjel těžký průmysl. Vznik Sovětského svazu a jeho represivní politika vůči šlechtě a buržoazii vyháněly mnohé Ukrajince z vlasti

a někteří z těchto vyhnanců nacházejí nový domov v České republice. Mezi válkami žilo v ČSR již tolik ukrajinských emigrantů, že zde bylo možné založit (se státní podporou) nejen ukrajinské gymnázium, ale i univerzitu, pedagogický ústav a polytechniku. Početnost ukrajinské menšiny se podstatně snížila v průběhu války a hlavně bezprostředně po ní. Před blížící se sovětskou armádou uprchli mnozí dále na západ, z těch kteří zůstali odvěkli mnohé sověti do Sovětského svazu. Komunistický režim dokončil zkázu zákazem všech národnostních spolků a zrušením ukrajinských národnostních škol. Ukrajinci lpí na svých kulturních odlišnostech, sdružují se do více občanských sdružení a s podporou státu pěstují svůj jazyk a kulturu. V současné době je v ČR mnoho Ukrajinců za prací, někteří zde mají dlouhodobý pobyt, oženili se zde, založili rodiny a dostali občanství. Lze očekávat, že právě touto cestou se tato menšina bude i nadále zvětšovat. Ukrajinská menšina vydává čtvrtletník Porohy.

1. 2. 1 Hodnotový systém Ukrajinců

Vzhledem k dlouhodobému soužití Ukrajinců s českým obyvatelstvem, nevykazuje jejich hodnotový systém ve srovnání výrazné rozdíly. Ukrajinci obecně kladou větší důraz na národní hrdost zejména prezentovanou vztahem k některým osobnostem, dílům, ale i historii. Jejich hrdost však může přecházet až v určitou nekritičnost a idealizaci vlastního národa, který je pak vnímán ne příliš reálně, ale spíše ve vysněné, až zkreslené podobě. Významné církevní svátky a výročí spojené s významnými osobami národní minulosti, jsou většinou tradiční skupinou udržované. Soužití s českou majoritou zatím nevykazuje žádné větší problémy. Ukrajinci si však stěžují na nepochopení majority specifických ukrajinských dějin a ukrajinsko – ruských vztahů. Po rozpadu SSSR a vzniku nezávislé Ukrajiny se situace pro Ukrajince zkomplikovala. Pobyt ukrajinských dělníků u nás byl často spojován s nárůstem kriminality u nás. Snižoval se tedy pocit bezpečí a narůstaly xenofobní pocity, jak na straně majority, tak i minority.

K objektivnějšímu vnímání ukrajinské menšiny českou minoritou by pravděpodobně přispěla stabilizace hospodářské situace na Ukrajině a navázání pevnějšího vztahu s Českou republikou.

1.3 Slováci

Slováci přicházeli do Čech převážně studovat a to už v 18. století. Někteří z nich pak u nás zůstali na trvalo. Další přicházeli (po vzniku Československé republiky) v roce 1918. A dále po roce 1945 (konec války) a po roce 1968 (kdy byl stát změněn na federaci). Po rozdělení Československého státu se Slováci žijící u nás stali národnostní menšinou.

Slováci se u nás objevují především ve velkých městech. V některých severomoravských městech vytvářejí souvislé osídlení bloků a ulic. Jelikož je slovenský jazyk blízký našemu, nemají žádné větší problémy s komunikací, dochází však k jejich pozvolné asimilaci. Na některých místech, kde je větší koncentrace slovenské menšiny, byly otevřeny základní školy se slovenským vyučovacím jazykem (př. Karviná), jinde je také státem dotováno vyučování slovenského jazyka jako nepovinného předmětu. Stát podporuje i slovenský národnostní tisk (př. Slovenské listy, Dotyky, Korene). Asimilace probíhá spontánně, ale příslušníci menšiny vytýkají státu, že této asimilaci nebrání. Často srovnávají situaci se Slovenskem. Tam žije mnohem méně Čechů a přesto se tam s daleko větší frekvencí objevují české knihy, filmy v češtině apod. Jelikož je Slovenská kultura velice blízká naší, nepovažujeme za nutné uvádět podrobnější informace.

1.4 Poláci

Mezi první a druhou světovou válkou existovala na Těšínsku řada polských národnostních organizací, ale jejich činnost zanikla během druhé světové války a poté už nebyla obnovena. Poláky dnes najdeme hlavně na severu Moravy v okolí Karviné a Frýdku-Místku. Polská menšina klade hlavní důraz na oblast vzdělávání v mateřském jazyce, pěstování a rozvoj kulturních tradic, šíření a přijímání informací v mateřském jazyce, zakládání vlastních institucí, apod.

V ČR vycházejí státem dotované noviny *Głos ludu* a dále časopisy *Zwrot*, *Nasza gazetka*, *Pražský kuryr*. Stát podporuje prostřednictvím grantů vydávání knih autorů

z menšiny v polském jazyce. Regionální studio Českého rozhlasu užívá ve vysílání taktéž polský jazyk. Na celém území, kde polská menšina žije, lze zachytit vysílání polské televize.

Menšinové polské školství se skládá z třiceti základních škol, dvou gymnázií a šestnácti tříd na středních odborných školách. Pro malé děti je zřízeno padesát mateřských škol. Poláci v ČR si stěžují na diskriminaci při vstupu na vysoké školy (přijímací zkoušky je možno vykonat pouze v českém jazyce), pocítují diskriminační přístup i při jednání na některých úřadech a jsou rovněž přesvědčeni, že příspěvky státu na rozvoj národnostní kultury jsou malé. Kritizují i přijatý zákon o právech příslušníků národnostních menšin jako obtížně vymahatelný. Podle sčítání lidu z roku 2001 žije v ČR okolo padesáti dvou tisíc lidí hlásících se k polské národnosti.

Poláci jsou blízcí našemu národu, jak svou kulturou, tak zeměpisnou polohou státu. Domníváme se, že u nás nemají výrazné komunikační potíže a proto se o této menšině nebudeme dále více rozepisovat.

1.5 Rusové

V Rusku se odehrály jedny z nejkrvavějších bitev 2. světové války, kdy zde v boji proti Němcům padlo na 20 milionů vojáků i civilistů. Rusko po staletí usiluje o rozšiřování svého území ve snaze zajistit si bezpečnější přirozené hranice a přístup k moři. Tak se stalo, že zejména se vznikem Sovětského svazu pohltilo mnoho neruských národů. Po jeho rozpadu v roce 1991 tvoří Rusové přes 80 % všeho obyvatelstva. Mnoho Rusů žije také mimo svou vlast.

Rusko je jednou ze světových velmocí také proto, že zdědilo většinu jaderného potenciálu bývalého Sovětského svazu i značnou část technologií výzkumu kosmu a vývoje družic. Ruské ozbrojené síly, letectvo a námořnictvo zemi umožňují ovlivňovat události jak v celosvětovém měřítku, tak v blízkosti vlastních hranic. Přesto je v poslední době Rusko na mezinárodní scéně mnohem méně aktivní než bývalý Sovětský svaz. Většina architektonicky význačných starobyklých měst leží na západě (např. Petrohrad). Dědictvím komunistických časů je i přílišné využívání řek, zejména Volhy, k zavlažování a průmyslovým účelům. Nesnáze působí i nepoddajnost některých neruských národů. Ty se někdy, jak ukazuje krajní příklad Čečenska, uchylují v rámci prosazení svých požadavků na nezávislost na Rusku

i k ozbrojenému boji. Ve snaze omezit odstředivé snahy některých oblastí přeskupil Vladimír Putin, který byl zvolen prezidentem v březnu 2000, 89 oblastí Ruska do 7 zón a usiluje o posílení ústřední správy.

1. 5. 1 Dotazníková šetření

V knize Tatjany Šiškové „Menšiny a migranti v České republice“ jsou uvedeny výsledky dotazníkového šetření z října a listopadu roku 1999. Průzkum byl prováděn formou dotazníků ve dvou výrazných centrech imigrace - v Praze (bylo získáno 43 z 55 rozdaných dotazníků) a v Karlových Varech (bylo získáno 27 ze 45 rozdaných dotazníků).

Průzkumy dokázaly, že v 90. letech k nám imigrují ruští občané spíše mladšího a středního věku, ve věku 20-40 let zde bylo 60 % respondentů. 57% ku 43% byla převaha žen oproti mužům. 53% respondentů žije v manželském sňatku. A 50% rodin má jedno dítě. Rodiny mají často vysoký vzdělanostní status.(např. 43% jich ukončilo alespoň pár semestrů vysoké školy). 50% respondentů pochází z Moskvy a dalších 25% z měst s více než 1 000 000 obyvatel. 72% respondentů uvedlo, že přišlo do Čech s rodinou. Uvnitř komunity fungují silné sociální vazby a vůči majoritě se chovají spíše izolovaně. 44% imigrantů zde mělo již před příchodem příbuzné a 70% imigrantů alespoň jednou Čechy navštívilo před tím, než se rozhodlo zde žít. 57% respondentů nemělo negativní zkušenost s našimi občany a 66% nemělo pocit diskriminace. 60% dotázaných se do Ruska vrátit nechce.

Průzkumy také dokázaly, že jsou ruští imigranti typičtí svou poměrně vysokou ekonomickou aktivitou, jak v podnikatelské činnosti, tak v zaměstnaneckém poměru. Ve velké většině k nám imigrují movití nebo velmi movití ruští občané, důvody jejich imigrace nejsou tedy ekonomické (i když se zde také v malé míře vyskytují), ale spíše politického rázu. V Rusku se totiž bojí o své bezpečí, což souvisí s velkým růstem kriminality.

Ve vzorku (zejména z Karlových Varů) se však ukázalo, že ruská komunita se od majority spíše separuje, a to jak ve sféře ekonomické aktivity, tak ve sféře sociálních kontaktů, z čímž je také spjato rozmístění bydlišť.

Tato separace však nemusí být přímou reakcí minority na postoje a jednání majority.

Ačkoli na druhé straně, podle průzkumu veřejného mínění, patří občané Ruska a bývalého Sovětského svazu k nejméně oblíbeným cizincům, kteří u nás pobývají. Na podzim roku 2000 bylo provedeno reprezentativní šetření Institutu pro výzkum veřejného mínění, kde bylo zjištěno, že dobrý, nebo spíše dobrý vztah k občanům z bývalého SSSR má pouhých 11% a naproti tomu spíše špatný, či špatný vztah má 46% dotázaných. Adaptace a zapojení do smíšeného kolektivu spíše probíhá u méně majetných imigrantů, kteří mají podstatně větší zájem o osvojení českého jazyka. Ruští podnikatelé nezaměstnávají občany České republiky, pracovní pozice si udržují spíše pro své krajany. V roce 1999 nebylo zaměstnáno asi 11% těchto imigrantů, což se nepřilíši lišilo od nezaměstnanosti české majority.

Většina Rusů má u nás dlouhodobý pobyt. Podle nové legislativy je tato forma pobytu nahrazena vízem k pobytu nad 90 dní. Z průzkumů vyšlo najevo, že znalost českého jazyka mezi Rusy je velmi omezená. Spoléhají totiž na znalosti ruštiny mezi Čechy.

1.6 Afghánci

Afghánistán má cca 21 765 000 obyvatel. Převládá zde horská krajina, pouště a polopouště. Strategická poloha země vedla k několika pokusům o kolonizaci, z nichž poslední byla sovětská okupace v letech 1979-1989. Po odchodu Sovětské armády pokračovala občanská válka. V roce 1998 ovládlo tzv. hnutí Taliban většinu území a poskytl základny teroristům Al Kajdy. Po září roku 2001 USA provedly vojenský zásah a s pomocí domácí opozice a dalších států Taliban svrhly.

V současné době se členové Al Kajdy ukrývají a celosvětově jsou proti nim přijímána bezpečnostní opatření.

Afghánistán není homogenní zemí. Afghánci ve své zemi necítí vědomí příslušnosti ke společnému celku a jako Afghánci se deklarují jedině v cizině a doma vůči impaktu cizinců. Je obtížné odhadnout, kolik národností a jazyků v Afghánistánu vlastně existuje, protože mezi nimi velmi často nevede zřetelná hranice, řádově jde však o desítky hlavních etnik. Největší jsou Pastuji, kteří se však vnitřně dělí na další desítky skupin a kmenů. Druhou nejvýznamnější skupinou jsou Tádžikové. Hovoří jazykem, kterému se v Afghánistánu říká dari, a jen nepatrně se liší od iránské perštiny a od tádžičtiny.. Dari je mateřským jazykem

několika dalších národnostních skupin, především Fársívanů a Hezárů. Dári a paštunština jsou úředními jazyky v Afghánistánu. Na většině území se však používá spíše dári. Z evropských jazyků je v současné době mezi Afghánci, zejména těmi, kteří se dostávají k nám, nejrozšířenější znalost ruštiny. Afghánci migrující do Pákistánu a Indie občas komunikují také anglicky. Znalost jiných evropských jazyků je spíše výjimkou.

Vlny migrace ze země odrážejí výkyvy politických situací v Afghánistánu. Obchodní styky mezi Afghánistánem a Československem existovaly již před navázáním diplomatických styků v roce 1937. Největší počet Afghánců se u nás objevil poté, co se v Afghánistánu dostala k moci prosovětská vláda. Bilaterální dohoda o kulturní spolupráci z roku 1961 byla v roce 1981 rozšířena a do ČSSR přijelo v průběhu osmdesátých let několik tisíc studentů na střední odborné a vysoké školy. Na kratší pobyty přijížděli také Afghánci na léčení, odborářské, stranické a jiné delegace. V této době se k nám dostávali spíše studenti, kteří byli v zahraničí poprvé. Řada z nich přicházela přímo z venkova a poprvé v životě se setkávali s těmi nejběžnějšími součástmi evropské civilizace. Přesto si na zdejší životní styl zvykali vcelku dobře, ačkoli nevynikali pracovitostí ani studijními výsledky. Češi většinou nedělali rozdíly mezi Afghánci a jinými národnostmi ze Středního východu, takže k nim nezaujímal zvláštní postoj. Od roku 1990, kdy byly styky s Afghánistánem prakticky přerušeny a stipendia zastavena, se počet afghánských studentů rychle snižoval, až zcela zmizeli. U nás zůstává malé procento těch, kterým se nepodařilo proniknout na západ, nebo nebyli vráceni zpět. V. Malá část z nich získala trvalý pobyt, ale žijí rozptýleně a nevytvořili vlastní komunitu. Malá část z nich získala trvalý pobyt, ale žijí rozptýleně a nevytvořili vlastní komunitu. Většina z nich totiž směřuje na západ Evropy, aby se tam začlenila do tamních afghánských komunit.

Ačkoliv o sobě Afghánci tvrdí, že jsou velmi přísní muslimové a že jejich morální kodex je tvořen výlučně islámem, rozhodující je pro ně domácí tradice. Náboženství se s ním během času smísilo a oni jsou pevně přesvědčeni, že vše, v čem byli vychováni je čistý islám. Afghánec se cítí svázán v první řadě se svou rodinou, což zahrnuje několik desítek až stovek osob. Pocit příbuzenského pouta vede silněji přes mužskou než přes ženskou linii. Dále také pro ně může být rozhodující příslušnost k rodu a kmenu, vztahům založeným na stále vzdálenějším nebo fakticky jen smyšleném pokrevním příbuzenství. Afghánec vždy daleko více důvěřuje příbuznému, se kterým se setká poprvé v životě nebo třeba Pákistánci ze stejné kmenové skupiny, než člověku, s kterým se zná dlouhou dobu. U Afghánců v plné míře

funguje kolektivní odpovědnost, a proto rod tvrdě vymáhá chování podle uznávaného modelu v záležitostech, jež jsou z našeho hlediska čistě soukromé. Hlavními pozitivními vlastnostmi, jimiž se má Afghánec vyznačovat, jsou čest, statečnost a pohostinnost. Pokud je však čest Afghánce pošpiněna, stává se, že pohanu maže vykoupením krví a násilným činem. Podobně i obava z označení za zbabělce nutí Afghánce, aby se někdy chovali nesmyslně agresivně. Když se Afghánci octnou mimo vlastní komunitu, obvykle se poměrně snadno přizpůsobí místním zvyklostem, jež jim osobně často vyhovují. Jakmile jsou však pohromadě, hrozí nebezpečí, že se budou vzájemně kontrolovat a nutit ke „kolektivnímu pokrytectví“.

1.6.1 Komunikace s Afghánci

Afghánci jsou zvyklí, že mnoho věcí i osobních a individuálních, projednává osoba reprezentující rodinu, protože za ní také nese odpovědnost. V tradiční společnosti nesmí ženy vycházet z domu a stýkat se s muži. Výjimku tvoří pouze manžel a nejbližší příbuzní. Pokud jdou ženy ven, musí je vždy doprovázet příbuzný muž a žena musí být zahalena pod typickým volným oděvem, kterému se říká čádorí. Ženy jsou zde zahaleny daleko více a důkladněji, než v jiných islámských zemích.

Velmi obtížné je určit jejich identitu. Kvůli rozvratu státu má řada z nich neúplné, nebo nemá žádné osobní doklady. Většina z nich nezná datum svého narození. Mají odlišný způsob uvádění jména Od Evropanů. Nejprve uvádí vlastní jméno a pak vlastní jméno otce (případně vlastní jména dalších mužských předků). Neuvádí vůbec příjmení, protože ve spoustě rodin ani neexistuje. Vdaná žena zde nepřebírá jméno manžela.

Afghánci, kteří se dostanou až do ČR, mají už nějaké zkušenosti s okolním světem, a tak se nechovají čistě podle afghánských paradigmat. Jakou mírou je ale tyto paradigmaty ovlivňují, závisí na tom, zda žijí izolovaně, či uvnitř afghánské komunity.

Afghánci nejsou většinou zvyklí komunikovat písemně, jelikož se negramotnost v Afghánistánu pohybuje kolem 90%. Ale i ti, co do školy chodili často ani písmo nepoužívají. Rovněž se časově neorientují podle hodin, ale podle modliteb, které se časově řídí podle slunce. Nepotrpí si taktéž na velkou přesnost, co se týče míry a váhy. V Afghánistánu se používá kalendář tzv. solární hádžry, který má stejně dlouhý rok, jako kalendář

gregoriánský, ale začíná od roku 622 n. l. Jejich největším svátkem je Nový rok, který u nich vychází na 21. března.

Podle islámu se Afghánci řídí pravidlem, že k provádění věcí čistých používají pravou ruku a k provádění věcí nečistých levou. Můžeme tak snadno Afghánce urazit, když jim něco podáme levou rukou. Při pozdravu si podávají ruku častěji, než je zvykem u nás. Cizí muž však nesmí podat ruku ženě. A tak si tyto ženy při pozdravu s cizím mužem zahalí ruku šátkem, či rukávem. Je zvykem, že se přátelé téhož pohlaví líbají na tváře, nebo se vodí za ruce.

Čech se může nechtěně i v dobré vůli myšleném žertu Afghánce dotknout. V afghánském pojetí cti to lze chápat, jako výsměch. O to horší může být situace, kdy je u rozhovoru přítomen další člověk z jeho komunity. Zde pak Afghánec musí odpovědět, jako na urážku, třebaže o samotě by vtip přijal. Abychom v očích Afghánce neztráceli respekt, je třeba s ním komunikovat vždy v naprosté vážnosti.

Pro Afghánce není amorální lež a necítí se trapně, či provinile, když jeho lhaní vyjde najevo. Podle jejich pojetí je to přirozené a říci úplnou pravdu, která může někoho poškodit nebo urazit, je mnohem horší, než zalhat.

Afghánci se někdy chovají agresivně a to v tom případě, kdy chtějí před svou komunitou vypadat statečně. Své účty si vyřizují zákeřnými způsoby. Afghánec však pozná, kdy nemá převahu a v tomto případě i ustoupí.

Je nemyslitelné, aby rozhovor začal bez zdvořilostních frází, jak je zvykem u nás. Ani v případě, že by to bylo ve spěchu. Afghánec vždy používá před zahájením rozhovoru fráze typu: *Jak se máte? – Dobře, díky bohu.*

V Afghánistánu jsou hygienické podmínky na velmi špatné úrovni. V tomto prostředí chybí teplá, či vůbec tekoucí voda. Svléknout se před druhým, byť stejného pohlaví, je pro ně nepříjemné. Na kolejích Kábulské univerzity bylo zcela normální, že se studenti, přesto že byli v oddělených sprchách koupali oblečení a zároveň si tak svůj šat i prali. Nejsou také zvyklí používat pisoár, či záchodové mísy. Je proto třeba těm, kteří nestrávili nějaký čas v evropském prostředí vysvětlit, jak se naše hygienické zařízení používá.

1.7 Albánci

Velká většina Albánců u nás nepochází ze samotné Albánie, ale spíše z Kosova. Federace Srbska a Černé Hory je vše, co zůstalo z bývalé Jugoslávie. Republika byla sice ušetřena válečného konfliktu na vlastní půdě, avšak mezinárodní sankce, které na ni uvalilo mezinárodní společenství ve snaze omezit podporu, již Jugoslávie prokazovala Srbům za občanské války v Chorvatsku, se spolu s mohutným přílivem uprchlíků do země neblaze projevily na jejím hospodářství. Režim prezidenta Miloševiče uplatňoval represivní politiku vůči přibližně 2 milionům Albáncům žijících v Kosovu, kteří vytvořili vlastní povstaleckou armádu. Systematický útlak ze strany Srbů vyvolal odezvu ze Západu, která vyústila v bombardování letadly NATO. Roku 2000 Kosovo obsadily jednotky NATO a po prohraných volbách v roce 2000 Milošević ustoupil celonárodnímu odporu a abdikoval. Jestliže se podaří dosáhnout politické stability, úrodné nížiny a zděděná průmyslová základna představuje potenciál budoucího rozvoje.

U Albánců je zvykem být solidární. Tato solidarita je především založena na čestném slově, rovnosti v rodině, sousedské pomoci a národní hrdosti. Albánci si také velice váží přátelství. Každý slib či závazek vždy splní. Pokud jim někdo prokáže službu, pamatují si to a oplácejí to adekvátním způsobem.

Tito lidé jsou velice pracovití a velmi často si hledají práci v zahraničí. Povinností členů rodiny totiž je finančně podporovat a živit svou rodinu, zároveň mají právo na to, aby se o ně rodina postarala.

Osou společnosti je rodina a osou rodiny je dům. V jednom domě žijí pohromadě i tři generace. Společně se dělí o příjmy a společně vychovávají děti. Prostor domu je pro generace v rodině patřičným způsobem rozdělen. Jedí všichni společně a také si společně před jídlem myjí ruce. Na venkově mívají starší muži pokoj pro sebe a mladší muži bývají spolu v jiné místnosti., ženy a děti v „ženské“ části domu, nebo v kuchyni. Při příchodu návštěvy se však sejde celá rodina v jedné místnosti. Návštěva je usazena do čela stolu tak, aby viděla na dveře, ostatní muži si sednou kolem stolu blíže k návštěvě a ženy a děti sedí na straně stolu, která je blíž u dveří.

Jejich domy mívají z čelní strany postavenou asi dvoumetrovou zed' , aby chránila soukromí před osobami z venčí. Uvnitř se udržuje, až přehnaný pořádek, ale drobné odpadky vyhazují ven.

Je-li někdo pozván přes práh dál, musí se vyzout již před domem, či bytem. Dostane se mu velké pohostinnosti. Hodně jídla, pití a je-li třeba, návštěva může i přespat. Ničím neobvyklým není to, že vyhazují odpadky z kuchyně přímo z oken ven. Normální je také vyhazování drobných odpadků, jako jsou např. papírky, pytlíky, nebo krabičky od cigaret na ulici přímo na zem. Podle zvykového práva, je povinností hostitele, doprovodit hosta velký kus cesty, třeba i pár kilometrů, k jeho domovu.

Hlavní slovo má v albánské komunitě převážně stařešina. Ten se také stará o finance rodiny a urovnává případné spory s jinými rodinami. V rodině platí pravidlo rovnosti a všem členům, nebo hlavám rodiny náleží stejný finanční příjem bez ohledu na to, kolik, kdo přinese domu.

Albánská společnost je velice patriarchální. Muži zde mají hlavní slovo. Ženy je spíše jen obsluhují. V jejich společnosti je velmi nízká rozvodovost. Muži zde bývají svým ženám často nevěrní. Je to i po nich společensky vyžadováno. Ženy však být nevěrné nesmí. V minulosti byly např. kvůli nevěře trestány uříznutím nosu. Vztahy mezi pohlavími v rodině musí být naprosto vážné a odměřené. Jakékoliv dvojsmysly, narážky, či flirtování se sestrou, dcerou, či manželkou bratra by vedlo ke konfliktu.

V albánské společnosti je velmi vysoká porodnost. Je to zapříčiněno velkou negramotností mezi albánskými ženami, které neznají antikoncepci, ale také snahou mužů o to, aby měli syna. Ženy vzdělané zde mají v průměru 2-3 děti. Pro velkou porodnost má Kosovo velmi nízký věkový průměr.

V rodině fungují silné citové vazby. Na veřejnosti se rodina zdržuje pohromadě. I velké nákupy dělá rodina společně. Při nakupování se však v roli zákazníků chovají nadřazené, nechávají se rádi obsluhovat a vyžadují předvádění zboží. Odmítají dlouhé čekání ve frontách. Děti jsou tu často velmi hýčkané. Rodiče jim kupují mnoho sladkostí. Venku si převážně hrají s jinými dětmi bez dozoru dospělých. Doma jsou však vedené k úctě ke starším a k vlastenectví.

Asi 90% obyvatelstva jsou muslimové. Islám však praktikují jen jako kulturu, nikoliv náboženství. Slaví pouze výroční muslimské svátky a vyhýbají se pojídání vepřového masa. Další zhruba 4 % Albánců z Kosova vyznává katolickou víru. Jsou oproti kosovským muslimům upřímně věřící a svou víru praktikují. Jejich častým zaměstnáním je zlatnictví. Jelikož jsou velice pohostinní a vstřícní k zákazníkům, pořizují si často rodinné pekárny, restaurace, nebo cukrárny.

Už od 19. století tíhnou Albánci k románské kultuře. Z Paříže a Říma přicházely mezi Albánce impulsy moderní kultury. V 19. století si také jako jednotné písmo zvolili latinku. Albánci mají dodnes ve svém národním znaku orla. Albánci si totiž sami mezi sebou říkají Shqiptar (vyslovuje se Štiptar). Kořen tohoto slova je odvozen od slova znamenajícího orel, který byl zřejmě totemovým zvířetem původního kmene Albánců žijícího ve střední Albánii. Nejtypičtější součástí albánského národního kroje je plis, bílá plstěná nebo paličkovaná čepička. Nosila se na temeni a dříve byla znamením pasteveckých horalů. Mezi 19. a 23. hodinou se Albánci oproti Čechům pohybují venku na ulici. I děti si dlouho do večera hrají venku. U nás by to bylo možná vnímáno, jako rušení nočního klidu. Je u nich také zvykem, že své spory, či dohody řeší v kavárnách, kde se i navzájem hostí.

Národ a příslušnost k tomuto národu je pro Albánce velice důležitá. Mají blízko k nacionalismu. Národní solidarita se tedy velmi často může stát skrytou, ale i otevřenou zbraní proti příslušníkům jiného národa. Velkou hodnotu má pro ně také půda, ke které mají velice blízký vztah. Kladou důraz na společenskou prestiž - rádi se oblékají do značkového oblečení či kouří cigarety značky Marlboro, každý chce mít dům a drahý automobil, přestože jeho finanční situace není zrovna příznivá. Na cizince tak mohou působit dojmem, že finančních prostředků mají dost. Albánec si však na svůj vysněný Mercedes šetří třeba i 30 let. Velmi snadno mezi nimi může dojít ke sporu, ale i rvačce. Stejně rychle však spor dokáží ukončit a chovat se, jako by se vlastně nic nestalo.

Velmi rozšířeným jevem je kuřáctví. Kouří muži, ženy i chlapci v pubertě, kouření je povoleno doma, venku, v obchodech i ve škole. O škodlivosti kouření však moc nevědí.

1. 7. 1 Imigrace Albánců do České republiky

Albánci se u nás začali objevovat koncem 70. let 20. století, v té době jich u nás žilo asi 1 000. Někteří tu byli usazeni trvale a některé po opuštění země vystřídalí další. Usazovali se převážně v Brně, Praze a ve městech na severu Čech (Chomutov, Teplice, Ústí nad Labem, Děčín, Liberec, Varnsdorf). Pocházeli převážně z Kosova, Makedonie a z Černé Hory, ze samotné Albánie prakticky vůbec. Tito migranti nebyli okolí na očích, jelikož si pronajímali vlastní rodinné domky, byty, či hotelové pokoje, v kterých žili spolu pohromadě.

Česká republika Albánce přitahovala svou zeměpisnou blízkostí k Německu a Rakousku, ale také svými nízkými cenami. Obzvláště přitažlivými městy byly pro katolické Albánce, zabývající se zlatnictvím, Praha a Brno.

Na jaře 1999 bylo nutné řešit humanitární katastrofu v Kosovu a naše vláda se rozhodla poskytnout jednomu tisíci osob z Kosova (Albáncům) dočasné útočiště v České republice. Tito Albánci pak byli umístěni v sedmi humanitárních střediscích (Zbýšov, Bruntál, Vidnava, Hulín, Hněvotín, Malá Morávka-Karlov, Seč). Pro další Kosovské žadatele o azyl, zřídilo ministerstvo vnitra ubytování ve třech detašovaných pracovištích (Havířov-Dolní Suchá, Kašava, Stráž pod Ralskem).

V současné době jsou všechna tato střediska a detašovaná pracoviště uzavřena, jelikož ozbrojený konflikt Kosova byl ukončen a migranti se mohli dobrovolně vrátit domů.

2. Soužití majority a minority

2.1 Základní pojmy

V soužití majority s minoritou dochází velmi často k problémům, které vyplývají z kulturních odlišností národů a jednotlivých kultur. V následujících řádcích uvádíme základní definice pojmů národ, národnostní menšina a kultura, s kterými text pracuje.

„**Národ** je osobité a uvědomělé kulturní a politické společenství, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny a společné území.

K této definici se uvádějí tři typy kritérií, jimiž jsou národy identifikovány:

- 1) **Kritéria kultury:** spisovný jazyk, společné náboženství, společná dějinná zkušenost
- 2) **Kritéria politické existence:** Národy mají buď vlastní stát, nebo autonomní postavení v mnohonárodním či federativním státě.
- 3) **Psychologická kritéria:** Subjekty národa sdílejí společné vědomí o své příslušnosti k určitému národu.“

(Průcha, J. Multikulturní výchova)

Každý národ nemusí splňovat všechna uvedená kritéria (např. aplikujeme-li je na národ český, zjistíme, že máme svůj spisovný jazyk, dějinnou kulturu, vlastní stát, subjekty národa sdílející společné vědomí o příslušnosti k určitému národu, avšak společné náboženství český národ nemá).

„**Národnostní menšina** je výraz, který bývá užíván k tomu, aby bylo možno zařadit pod jeden stručný „střešní termín“ všechny typy a kategorie etnických společenství s výjimkou státních národů na „vlastním“ teritoriu, tedy a) jak „malá etnika“ nedisponující vlastním národním státem, tak b) části velkých státních národů sídlících na území jiného státu, resp. c) specifické případy na pomezí etnografické či sociální skupiny aj.“

(Průcha, J. *Multikulturní výchova*. Praha: ISV. 2000, s. 25)

Mezi „malá etnika“ nedisponující žádným národním státem patří např. Baskové ve Španělsku. Svůj vlastní národní stát mají např. Španělé, ale žijí jako národnostní menšina ve Francii. Na pomezí etnografické či sociální skupiny jsou např. Romové, Židé, kteří žijí rozptýleně po celé Evropě a USA.

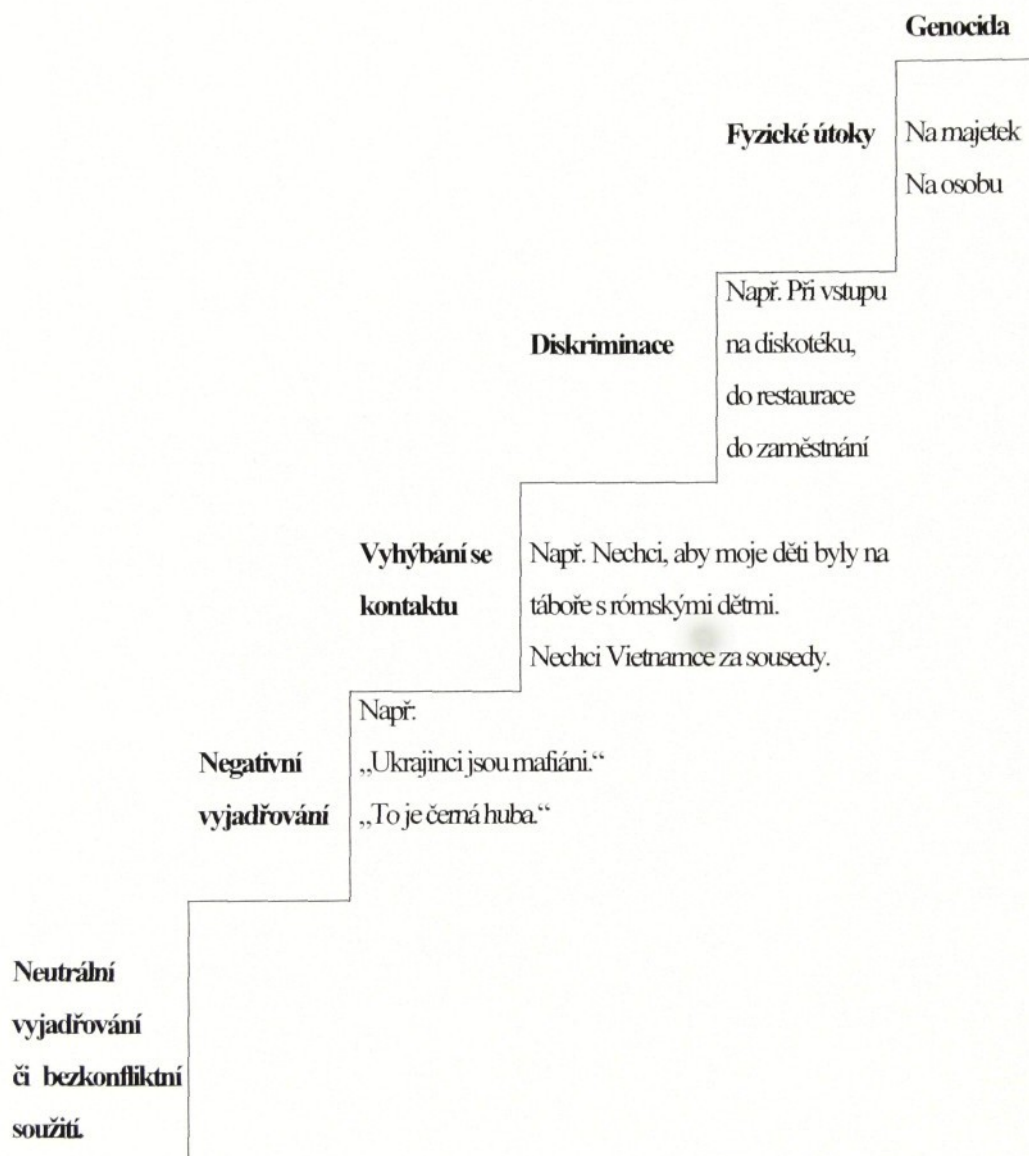
„**Kultura** je souhrn prostředků a mechanismů specificky lidské adaptace k vnějšímu prostředí. Představuje program činnosti jednotlivců a skupin, který je fixovaný sociokulturními stereotypy a předáváný prostřednictvím kulturního dědictví. Kultura vystupuje v podobě:

- a) výtvorů lidské práce
- b) sociokulturních regulativů (norem, hodnot, kulturních vzorců)
- c) idejí (kognitivních systémů)
- d) institucí organizujících lidské chování

(*Velký sociologický slovník, sv. 1, 1996, s. 548 –549 in Průcha, J. Multikulturní výchova,*
Praha: ISV, 2000, s. 31)

2.2 Rozdílné úrovně soužití a stupně konfliktu

Pokud se zaměříme na problém soužití majority s minoritami, můžeme sledovat vývoj intenzity a výskytu určitých jevů ve společnosti. Tam, kde se zvyšovalo napětí mezi skupinami a tam, kde následně docházelo k diskriminaci minorit nebo dokonce ke genocidě, se objevovaly tyto jevy vždy v určitém pořadí. Pro nastínění situace uvádíme následující grafické vyjádření:



- Předstupeň je vyjádřen bezkonfliktním soužitím.
- První stupeň je charakterizován negativním vyjadřováním o minoritách a jejich negativním hodnocení. To se pak projevuje různými hanlivými nadávkami, posměšky, či vtipy adresované příslušníkům určitých minorit. Narazíme na toto chování často

v běžném hovoru, sdělovacích prostředcích , ale často se takto chovají i politici, kulturní a mediální představitelé.

- Vyhýbání se kontaktu s příslušníky menšin je druhým stupněm. Příslušníci majority odmítají být ve společnosti příslušníků minorit a nechtějí s nimi spolupracovat v zaměstnání, či nechtějí s nimi žít v sousedství. Velmi často se však nemusí jednat o národnostní, či etnickou menšinu, ale také o menšinu, která vykazuje nějaký znak odlišnosti (např. sexuální orientace, náboženské vyznání, tělesné, či mentální postižení, ...).
- Třetí stupeň je diskriminační zacházení s minoritou. To znamená, že společnost neutváří možnosti rovných šancí. Minority nemají možnost získat určité vzdělání, či zaměstnání, ale také nemají přístup na určitá místa.
- Fyzické útoky jsou čtvrtým stupněm. Útoky jsou směřované na příslušníky minorit a jejich majetek. Jako reakce na danou situaci se také může objevit útok příslušníka minority na člena majority.
- Genocida je posledním stupněm, dochází zde k fyzické likvidaci většiny, nebo také všech příslušníků minority.

Uvedené jevy se objevují v každé společnosti. Důležitá je jejich četnost, intenzita, ale hlavně reakce celku společnosti na tyto jevy. U nás se často objevují aspekty čtvrtého stupně (fyzické útoky). Zarážející je stále nižší věk pachatelů a vzrůstající netečnost okolí. Zlepšení situace závisí na individuálních postojích a chování, které mohou ovlivnit zodpovědné legislativní struktury.

Hlavními příčinami migrace jsou většinou politické a ekonomické zvraty v původní zemi. Často se však jedná o lidi, kteří prchají před válkou, hladomorem, chudobou a nejistou existencí. Odborníci zaznamenali, že se mezi migranty objevují i některé negativní jevy, které však šíří jen několik jedinců (nelze je zobecňovat na celou komunitu). Jedná se o kriminalitu,

mezinárodní mafii, drogy apod. Tyto negativní jevy pak mohou vést ke zkreslení pohledu na některé menšiny ve špatném slova smyslu.

(Šišková, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál. 2001)

Postavení minorit v majoritní společnosti se v některých zemích zlepšuje. Myslíme si, že mezi ně patří i Česká republika. Když jsme se v řízených rozhovorech na školách ptali na projevy nepřátelství vůči minoritám na škole, dospěli jsme k údajům ukazující velmi pozitivní výsledek. Projevy nepřátelství vůči minoritám se objevily jen ve výjimečných případech. Převládá však mínění, že postavení etnik není jen záležitost multikulturní výchovy, ale také v postojích celé společnosti.

2.3 Xenofobie, rasismus, rasové násilí a rasová diskriminace

V případě netolerantního vztahu majority k minoritě vznikají postupně: xenofobie – rasismus – produkty rasismu (rasová diskriminace a rasové násilí).

Xenofobie

(z řeckého *xénos* – příchozí, a *fóbos* – bázeň, úzkost)

Vyjadřuje strach z toho, kdo přichází z ciziny, z cizího prostředí, mimo vlastní sociální útvar. Úzce souvisí s heterostereotypem, což je způsob posuzování jiných národností na základě své etnické, či národnostní skupiny. Velkou roli sehrává autostereotyp, což je způsob posuzování své vlastní etnické či národnostní skupiny. Xenofobie je základem pro různé ideologie souvisící s nenávistí, jako je rasismus, šovinismus, nacionalismus, fašismus atd. Xenofobie vzrůstá v případech, kdy se sociální útvary ocitají v sociální, ekonomické, či politické krizi nebo v kritické a nesrozumitelné situaci. Cízí je v těchto situacích vnímáno jako nebezpečné a stává se tak terčem pro označení za původce nesnází. Právo se tímto jevem nezaobírá, jelikož se jedná o subjektivní postoj, či názor. Předmětem právních úprav je teprve aktivní chování jedince, jemuž je xenofobie základem.

Rasismus

Rasa je antropologický termín, vyjadřující druhovou diferenciaci lidských plemen (souhrn společných dědičných rysů morfologických, anatomických, atd.). Rozlišujeme tři hlavní rasy: - kavkazoidní, mongoloidní a negroidní.

Rasismus je ideologie představující souhrn koncepcí vycházejících z xenofobie a tvořících její ideologickou nadstavbu. Rasismus předpokládá fyzickou i duševní nerovnost lidských plemen a rozhodující vliv rasových odlišností na historii a kulturu společnosti. Vyšší rasa je ideologicky určena k tomu, aby vedla a nižší naopak k tomu, aby, byla vedena. V historii byl rasismus používán jako ideologický základ agresivního chování, expanze, ovládání a vykořisťování.

Velmi rozšířeným jevem v České republice je tzv. „měkkí forma rasismu“ (Šišková, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*, Portál, Praha 1998, s.13), která by se spíše dala označit jako důvodné výhrady proti způsobu života těch, jichž se týká (Romové, Vietnamci a další cizinci). Majorita se snaží např. vyhýbat minoritám a nechce s nimi mít nic společného. Zdánlivě tedy není v rozporu s principem rovných práv a občanské společnosti, k nimž se Česká republika hlásí. Existuje však také tvrdší a agresivnější forma tohoto postoje. Zástupci tohoto hnutí, veřejně proklamují ideologii např. fašismu, šovinismu, nacionalismu, apartheidu, atd. Tyto skupiny jsou často v různých společenských a politických organizačních seskupení, v krajních případech i ve státních orgánech a institucích. Pro projevy tvrdého rasismu se dnes používají termíny: ničení, zášť, hanobení, podněcování, vyhrožování, a rasové násilí.

Produkty rasismu

Rasová diskriminace:

Jedná se o jakékoli rozlišování, vylučování, omezování nebo znevýhodňování založené na rase, barvě pleti, nebo na národnostním, nebo etnickém původu. Rasová diskriminace se objevuje ve dvou podobách:

- diskriminace úmyslná
- strukturální.

Rasová diskriminace úmyslná je směřována k jednotlivému příslušníkovi diskriminované skupiny s konkrétním obsahem (např. upírání určitého

zaměstnání). Diskriminace strukturální je diskriminací vlastností určitých systémů a procedur, které pak, aniž by měly v úmyslu diskriminovat určitou handicapovanou skupinu lidí, jsou pro ni hůře dostupné, jelikož nepočítají s jejími odlišnostmi a možnostmi (např. vzdělávací systém nebere v úvahu jazykové možnosti cizinců).

Rasové násilí:

Projevem je násilné chování za použití fyzické síly vůči jiné rase. Útočník vždy napadá jinou rasu a oběť může být kdokoli. Mezi násilné chování patří: -zabití, ublížení na zdraví, způsobení škody velkého rozsahu, užití různých druhů násilí, genocidium, pohromy, atd.

(Šišková, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998)

2.4 Prevence negativních postojů v soužití majority a minority

V interetnických vztazích bychom měli při vyjednávání v konfliktních situacích postupovat takto:

1) Brát na vědomí:

- jazykové rozdíly
- odlišná očekávání reakcí druhých
- každá kultura přistupuje ke konfliktu odlišně

2) Zjistit si bližší informace o dané kultuře a snažit se pochopit odlišné jednání, při konfliktu je taktéž na místě, přizvat si někoho, kdo se vyzná v obou kulturách (příslušníka minority, který u nás žije od narození).

3) Informovat o kulturách a zvycích vlastní kultury.

4) Velký důraz klást na vyjasnění postojů, co která strana od té druhé očekává.

5) Mít na vědomí důležitost vyjednávání a dorozumění., používat metodu aktivního naslouchání a mít na vědomí 4 hlavní faktory ovlivňující komunikaci, které vymezil profesor Dean Barnlund ze Státní univerzity v San Franciscu (hodnoty, vnímání, předpojatost, komunikační styl). Pokud se dva lidé budou lišit nejméně v jednom ze čtyř faktorů, komunikace se stane obtížnou.

6) Pokusit se analyzovat, jak věci fungují. Nerozebírat příliš příčiny.

7) Proces řešení konfliktu a vyjednávání zbytečně neuspěchat.

8) Nevyhýbat se odlišnostem. Vzájemně si vysvětlit příčiny sporu a nedorozumění.

9) Změna hodnocení v dotazy.

10) Je za potřebí, aby fungovala vzájemná zpětná vazba.

(Šišková, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál. 2001)

2.5 Co dělat s intolerancí a projevy rasismu

- Na základě získání dostatečného množství informací o kultuře, historii, zvycích a hodnotách dané minority, se můžeme snažit najít příčiny jejich chování.
- Snažit se blíže poznat příslušníky menšin, získat konkrétní pozitivní zkušenosti s nimi a o těchto zkušenostech mluvit s ostatními.
- Uvědomit si, jaké má nebezpečné důsledky každý negativní stereotyp.
- Poukazovat na pozitivní vzory v dané skupině.
- Mluvit vždy konkrétně, diferencovat. Není vhodné zobecňovat negativní zkušenosti.
- Člověk by neměl být posuzován podle toho, jak vypadá, ale podle toho, jak se chová.
- Technikou aktivního naslouchání lze odhalit motiv a zájem „rasisty“, na místě je ukázat mu nový náhled na problém s dostatečným množstvím informací.

- Dávat jasně najevo svůj nesouhlas s vulgárními a negativními vtipy nebo výroky a odsoudit každé nevhodné a zlé chování, i když se netýká právě nás.
- Zastat se vždy toho, kterému je ubližováno (popř. přivolat neodkladně účinnou pomoc).
- Být vždy ochoten podat svědectví v případě diskriminačního, či rasistického chování.
- Žádat o zákrok politické, kulturní, ekonomické a soudní elity.

Názor a postoj učitele má ve většině případů na žáka velký vliv. Proto by bylo vhodné se těmito pravidly řídit a vychovávat žáky ke vzájemné toleranci a empatii.

(Šišková , T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha: Portál, 2001)

3. Dítě z menšiny ve škole v hostitelské zemi

3.1 Oblasti vzdělávacího působení:

Vzhledem k intenzivní migraci ve světě a v Evropě věnují nadnárodní organizace pozornost všem formám integrace imigrantů do života společnosti přijímajících států. V tomto procesu sehraává nezastupitelnou roli vzdělávání imigrantů.

Rada Evropy

V posledních dvou desetiletích se Rada Evropy intenzivně zabývá multikulturní pedagogikou. Sestavuje doporučení a koncepční materiály k tomu, jak multikulturní pedagogiku ve školách evropských zemí realizovat. Mezi 40 členskými zeměmi je i Česká republika.

Kniha „Teaching about Europe“ (Shennan, M. 1991) obsahuje metodické návody k tomu, co a jak ve školách učit, abychom podporovali a utvářeli evropskou identitu. Jde hlavně o to, aby mely vzdělávací instituce nějaký formativní vliv. Vzdělávání by mělo děti připravovat na život v demokracii, multikulturní a multilingvní Evropě. Aby byly děti schopny začlenění do komunikace a interakce s lidmi jiných kultur, musí být podle toho rozvíjeny jejich schopnosti a dovednosti.

OECD

Je organizace pro hospodářskou organizaci a rozvoj, jejím členem je taktéž Česká republika. Tato organizace je kromě ekonomických záležitostí taktéž zaměřena na problematiku vzdělávání. Způsoby realizace multikulturní výchovy jsou zaznamenány ve sborníku „Multicultural Education“ (podle Churchilla, S. 1987). Tento sborník zaznamenává realizaci multikulturní výchovy v zemích OECD. Jedná se zde o:

- **Kulturní homogenizaci skupin** - Jde zde o homogenizaci pro edukační účely u příslušníků stejných etnických minorit z důvodu nedostatečné znalosti jazyka majority.

Při řízených rozhovorech ve výzkumné části někteří učitelé uvedli, že by pro zlepšení edukace dětí z menšin uvítali malotřídku, ve které by se tyto děti vzdělávaly pohromadě.

- **Eliminaci negativních prvků v kurikulech** – V mnoha zemích byla pod tlakem multikulturního uvědomění zahájena revize učebnic a materiálů sloužících k výuce tak, aby byly odstraněny negativní postoje k jiným kulturám a etnickým skupinám.

- **Zařazování kulturně relevantních obsahů ve vzdělávacích programech** – Jedná se především o společenskovědní předměty, jako je dějepis nebo literatura.

- **Uznání minoritního jazyka** – Tento bod požaduje, aby se stal minoritní jazyk jazykem vyučovacím pro minoritu a pro majoritu vyučovacím předmětem.

Domníváme se, že by aplikace tohoto bodu na současnou Českou republiku byla náročná vzhledem k bohatosti zastoupení jednotlivých kultur u nás, ale také zároveň k počtu příslušníků minorit u nás. Snáze by se tato teorie uplatnila ve větších zemích s větším počtem příslušníků hlásících se k jedné minoritě (viz. Finsko, kde se uplatňovala jako jazyk minority švédština).

- **Proškolování pedagogických pracovníků** – Jedná se o různé semináře a cvičení pro lepší poznání a pochopení jednotlivých minorit, s kterými se učitelé setkávají ve škole.

Domníváme se, že by vzhledem k stále stoupajícímu počtu příslušníků minorit u nás měli být tyto semináře a cvičení již automaticky zařazovány do výukových programů institucí vzdělávajících budoucí pedagogy.

- **Zajišťování pedagogických pracovníků z téže kulturní skupiny** – V mnoha zemích se tomuto požadavku nedaří vyhovět. Bylo by sice na místě, kdyby každá minorita měla v řadách učitelů své zástupce. Problémem je však nedostatek kvalifikovaných učitelů patřících do dané minority a žijících v majoritní společnosti. V České republice se na školách spíše objevují poradci pro danou minoritu, kteří do dané minority taktéž patří.

- **Poskytování multikulturních informací pro jiné než minoritní skupiny** – Účelem je šířit pozitivní postoje k odlišným kulturám i mezi obyvatelstvo mimo školu.

Zde by mohli být nápomocni např. sdělovací prostředky, média, politici apod.

(Průcha, J. *Multikulturní výchova*. Praha: ISV, 2000)

V České republice funguje nevládní, nezisková organizace s názvem Nová škola. Jejím cílem je spoluúčast na budování občanské společnosti prostřednictvím podpory alternativních forem vzdělávání dětí a dospělých k multikulturalismu, toleranci a lidským právům.

Bez ohledu na etnickou, kulturní, sociální či náboženskou příslušnost, jsou založeny projekty alternativního vzdělávání. Zaměřují se tedy na rovnost v příležitostech pro všechny. Zvláštní pozornost věnuje Nová škola podpoře vzdělávacích programů pro romskou minoritu v České republice.

Nová škola o.p.s. (od 3. 6. 1999) je právním nástupcem Nadace Nová škola, která byla založena v roce 1996. Ta svou činností navázala na projekty občanského sdružení MENT (Man, Education and New Technologies), podporující zavádění moderních technologií do škol a prosazování multikulturní výchovy, zejména formou vzdělávání učitelů.

(http://www.novaskola.org/cze/sites/o_nas/info/vyrocní_zpravy/rok2002/vyrocní_zprava2002.doc)

Kontakty na organizace a spolky pro imigranty a uprchlíky v ČR jsou uvedeny v příloze č. 6.

3.2 Vstup dítěte z menšiny do české školy

Jelikož do České republiky začali migranti v hojnějším zastoupení přicházet až po roce 1989, není naše školství ještě zcela připraveno na edukaci cizinců.

Ve vzdělávacím procesu mají velkou výhodu děti z minority, které ovládají český jazyk (vyrůstaly v ČR). Pokud však dítě z minority vstupuje do školy se špatnou či žádnou znalostí českého jazyka, je pravděpodobné, že bude mít potíže ve čtení, psaní, ale i pochopení kontextu. Jeho nedostatky z českého jazyka se pak budou dále promítat do dalších vyučovacích předmětů (cizí jazyk, prvouka, přírodověda, vlastivěda, matematika aj.). Jelikož nemáme k dispozici asistenta mluvícího jazykem žáka z minority, můžeme při vzdělávání a následném hodnocení cizinců přistoupit na uvedené výhody:

- Integrace žáka do třídy, ve které se v současné době vzdělává žák ze stejné minority.
- Integrace žáka do nižšího ročníku.
- Využití slovního hodnocení.
- Zmírněná klasifikační stupnice.
- V mluveném i písemném projevu hodnotit obsah, nikoliv gramatické či stylistické chyby.

3.3 Sociální vztahy

Kromě výukových problémů (kterým se věnuje empirická část) se dítě z minority setkává s rozdílným sociálním přijetím škol. Jsou případy, kdy dítě z minority bez větších problémů zapadne do kolektivu a stane se oblíbeným. Problém však nastane, pokud kolektiv dítě nepřijme. V tomto případě je velice důležitá pomoc učitelů, kteří by měli vytvářet prostředí pro multikulturní výchovu, aby k negativnímu postoji majority nedocházelo. Problémem také může být přestup dítěte z menšiny z jedné školy na jinou, kde přichází jako cizinec a zároveň nováček do zaběhnutého kolektivu. Setkali jsme se s případem, kdy vietnamská dívka, která absolvovala své první dva roky školní docházky na ZŠ ve Frýdlantu v Čechách, přestoupila do ZŠ v Liberci. Své bývalé třídě pak poslala dopis, ve kterém popisuje, jak se děti v novém kolektivu posmívají jejímu „jinému“ vzhledu a původu (viz. Příloha číslo 3)

Možnosti prevence:

Uvědomování si různých úhlů pohledu je stěžejní pro globální výchovu. Existují faktory ovlivňující postoje člověka. Mezi ně patří i náboženství, kultura, národnost, rasa, ... Globální výchova pomáhá žákům pochopit, že i oni vidí svět z určitého úhlu, realitu interpretují na základě určitého myšlení a vnímání. Žáci by si také měli uvědomit, že existují rizika spojená s používáním naší interpretace světa jako měřítka hodnocení životního stylu, vzorců chování, hodnot a světového názoru ostatních. Ve výchovném a vzdělávacím procesu je vhodné zařazovat hry pro globální výchovu. (viz. Příloha č. 4)

Silným impulsem k zamyšlení nad osobním pohledem na svět může být právě poznávání nejrozličnějších úhlů pohledu. Mezi příslušníky různých kultur může snadno dojít k nedorozumění a to by si měli uvědomit i naši žáci. Jde nám především o pochopení rozdílů ve vnímání a vytváření vzájemného vztahu plného respektu a přizpůsobení se.

Velice důležitá je v globální výchově komunikace a to jak verbální, tak i neverbální. Existuje situace, kdy se člověk může ocitnout v situaci tzv. kulturního šoku, což je stav, kdy může zážitek hlubšího kontaktu s odlišnou kulturou vyvolat proces přehodnocení vztahu k vlastní kultuře. Pokud se však setkávají a do určitého vztahu vstupují dvě a více kultur s výrazně se lišícím systémem hodnot, hovoříme o tzv. střetu kultur.

II. Empirická část

1. Cíle výzkumu a hypotézy

Cílem naší práce bylo upozornit na nárůst počtu příslušníků jiných národností v ČR a důsledky, které z toho plynou pro školní edukaci. Práce vychází z analýzy dokumentu o nejpočetnějších minoritách v ČR. Ve vlastní empirické části zkoumá problémy pedagogických koncepcí na školách, kde se v současné době žáci minorit vzdělávají. Při sestavování výzkumných hypotéz jsme vycházeli ze získaných zkušeností z pedagogické praxe, ale také ze zkušeností s minoritami ve vlastním běžném životě.

K ověření cíle jsme formulovali následující hypotézy:

Hypotézy:

1. Dětem z národnostních menšin činí potíže český jazyk.
2. Děti z národnostních menšin mají ve škole převážně průměrné, či nadprůměrné výsledky ve srovnání se spolužáky z majority.
3. Na přípravě dětí z národnostních menšin do školy se více podílejí jiné osoby, než vlastní rodiče.

2. Metody výzkumu:

Se stanovenými hypotézami souvisí i volba výzkumných metod. Vlastní výzkumné části předcházelo studium literatury knižní i internetové, která se zabývá národnostními menšinami a multikulturní pedagogikou. Ze základních metod pedagogického výzkumu jsme ke zjištění problémů edukace dětí z menšin aplikovali tyto metody:

- metoda řízeného rozhovoru s učitelem / učitelkou (viz. příloha č. 1)
- matematicko-statistické metody
- metoda kvalitativní interpretace získaných dat

Metodu rozhovoru jsme využili pro důkladné a přesné získávání údajů. Z hlediska daných hypotéz jsme formulovali otázky, jež jsme přizpůsobili okruhu respondentů tak, abychom získali odpovědi na vytyčené cíle a hypotézy, stanovené pro výzkum.

Učitelé odpovídali na 13 otázek (viz. Rozhovor s učitelem, příloha č.1). Některé otázky (viz. 1., 3., 4., 5., 7., 8., 9., 10., 13.) se dále dělily na dílčí podotázky. Vyskytovaly se zde otázky uzavřené (viz. 2., 11.), většina byla otevřených (viz. 1., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 12., 13.).

Mimo odpovědi na tyto základní otázky, jsme u respondentů zaznamenávali identifikační údaje, které zaznamenávaly: pohlaví učitele, věk učitele, roky praxe v oboru, místo průzkumu (vesnice, město). Dále jsme u výběrového vzorku zjišťovali pohlaví zkoumaného dítěte, věk zkoumaného dítěte a třída, v které se v současné době dítě učí.

Výzkum proběhl v polovině školního roku 2003 / 2004 na základních školách na Děčínsku a Liberecku.

Po ukončení rozhovorů bylo zahájeno statistické zpracování písemně zaznamenaných údajů. Nejdříve byly zpracovány identifikační údaje o učitelích a žácích, kterých se výzkum týkal, následně jsme zpracovali dílčí sledované jevy. Pro větší přehlednost při srovnávání jednotlivých údajů byly výsledky zaznamenávány v tabulkách, sloupcových a výsečových grafech. Údaje o procentech jsme zaokrouhlovali s přesností 0,5%. Grafy jsme barevně odlišili; pro údaje, týkající se pouze Liberecka jsme zvolili modře stínovaný graf; pro údaje, týkající se pouze Děčínska jsme zvolili červeně stínovaný graf; a pro společné vyhodnocení jsme zvolili fialově stínovaný graf.

3. Charakteristika respondentů a prostředí výzkumu:

V popisu výzkumu pracujeme se dvěma pojmy, respondenti – tj. dotazovaní učitelé, zatímco pozorované žáky označujeme termínem – výběrový vzorek. Výzkum byl realizován na prvním stupni ZŠ z Liberci a okolí a v Děčíně a okolí. Rozhovory byly prováděny pouze s učiteli či učitelkami, kteří v době výzkumu ve své třídě vzdělávali dítě nebo děti z národnostních menšin. Tento výzkum byl zaměřen pouze na děti cizinců s jednoznačným původem (tzn. oba rodiče mají stejnou národnost). Romské děti jsme do tohoto průzkumu nezařazovali, jelikož se v jejich případě nejedná o přistěhovalce, nýbrž o minoritu, která u nás trvale žije po staletí a edukační problémy u nich mají odlišný charakter.

Prostředí Liberecka a Děčínska bylo vybráno záměrně, abychom poukázali na eventuální regionální rozdíly ve složení národnostních menšin a na následné shody ve vzdělávacím procesu těchto dětí.

Celkem jsme provedli rozhovory s 37 učiteli (2 muži a 35 žen). Počet zkoumaných dětí byl 45 (19 chlapců a 26 dívek). Jsme si vědomi, že z počtu uvedeného vzorku nelze dělat obecné závěry. Domníváme se však, že na základě náhodných výběrů vzorků na Děčínsku a Liberecku tento výzkum své účely pro tuto práci splnil. Rozdíl mezi pohlavím dětí jsme však nezaznamenali a proto děti dle pohlaví ve výzkumu dále nerozdělujeme.

V následující identifikační tabulce jsme zaznamenali údaje dotazovaných respondentů a údaje o prostředí, v kterém byl výzkum prováděn.

Další identifikační podrobnosti o respondentech a výzkumném vzorku, které byly ve výzkumu zaznamenávány, jsme demonstrovali v tabulkách A – E a následně jsme k nim pro přehlednost připojili i sloupcové grafy.

Identifikační tabulka

	Celkový počet navštívených škol	Počet dotazovaných učitelů	Počet dotazovaných učitelek	Počet zkoumaných dětí z národnostních menšin	Počet rozhovorů uskutečněných ve městech	Počet rozhovorů uskutečněných na vesnici
Liberecko	6	2	16	23	15	3
Děčínsko	5	0	19	22	15	4

Údaje o respondentech:

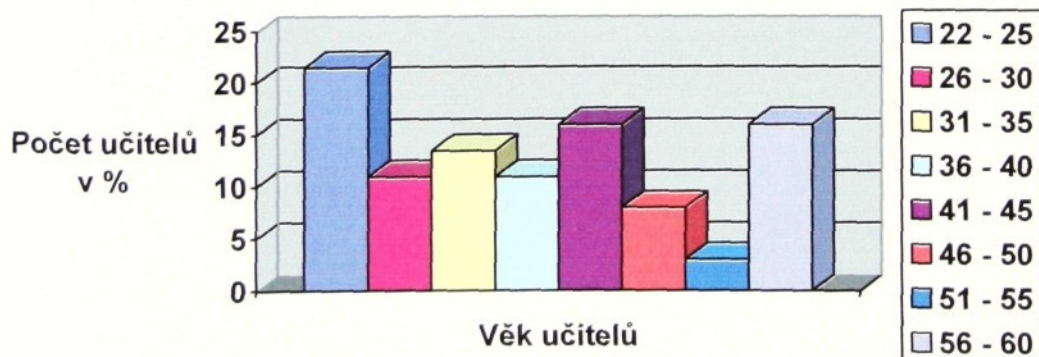
Tabulka A: Věk učitelů, s kterými byly prováděny rozhovory

V následující tabulce jsme zaznamenali počet učitelů v daném věkovém rozmezí. Vycházeli jsme z celkového počtu 37 dotazovaných učitelů z Liberecka a Děčína. Pro pestrost věkového složení učitelů jsme vždy vybírali náhodný vzorek, abychom zjistili, jaký je rozdíl mezi názory učitelů různého věku. Nezaznamenali jsme však žádné výrazné rozdíly v názorech učitelů.

Věk učitelů	Počet učitelů (z celkového počtu 37)	Počet učitelů v % (z celkového počtu 37)
22 – 25	8	21,5
26 – 30	4	11
31 – 35	5	13,5
36 – 40	4	11
41 – 45	6	16
46 – 50	3	8
51 – 55	1	3
56 – 60	6	16

Graf A

Věk učitelů, s kterými byly prováděny rozhovory

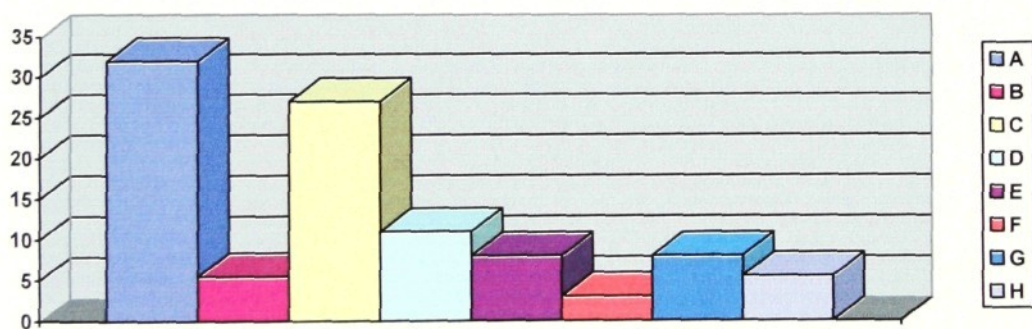


Tabulka B: Roky praxe učitelů

Zde jsme zaznamenali roky praxe 37 dotazovaných učitelů na ZŠ. Rozmezí let praxe jsme odstupňovali po 5 letech. Stejně, jako věk, tak i roky praxe nehrály v rozhovorech žádnou výraznou roli. Zkušenější učitelé se totiž s cizinci na školách setkávají až v posledních deseti letech, a tak jsou jejich zkušenosti téměř shodné se začínajícími učiteli.

Roky praxe	Počet učitelů (z celkového počtu 37)	Počet učitelů v % (z celkového počtu 37)
1 – 5	12	32
6 – 10	2	5,5
11 – 15	10	27
16 – 20	4	11
21 – 25	3	8
26 – 30	1	3
31 – 35	3	8
36 – 40	2	5,5

Graf B:



Vysvětlivky: A: 1 – 5 let praxe

B: 6 – 10 let praxe

C: 11 – 15 let praxe

D: 16 – 20 let praxe

E: 21 – 25 let praxe

F: 26 – 30 let praxe

G: 31 – 35 let praxe

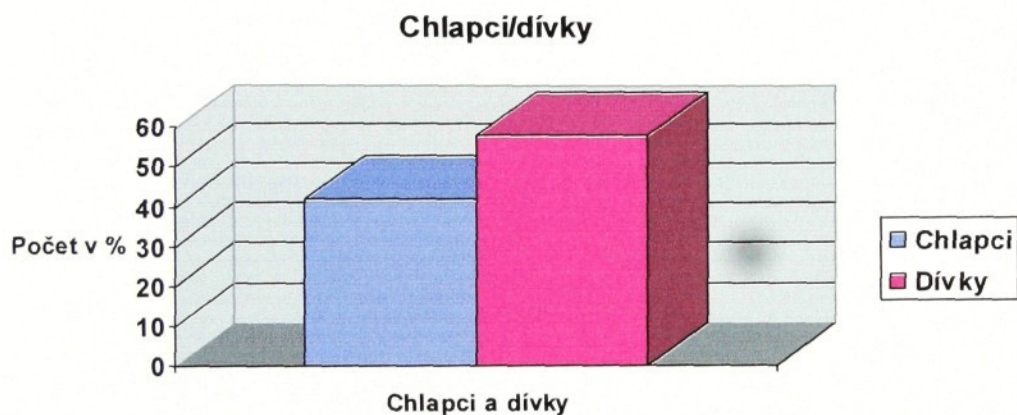
H: 36 – 40 let praxe

Výzkumný vzorek:

Tabulka C: Výskyt chlapců/dívek z národnostních menšin ve výzkumném vzorku

Pohlaví dětí z výzkumného vzorku	Počet (z celkového počtu 45)	Počet v % (z celkového počtu 45)
Chlapci	19	42
Dívky	26	58

Graf C:



Vycházeli jsme z celkového počtu 45 zkoumaných dětí. Dívek z národnostních menšin bylo v našem výzkumu cca o 16% více než chlapců. Nezaznamenali jsme rozdíly v edukaci či edukačních problémech mezi pohlavími. Proto nadále děti dle pohlaví v průzkumu nerozdělujeme.

Tabulka D: Věk sledovaných dětí z národnostních menšin

Ve sledovaném vzorku převažovaly děti desetileté. Děti z minority bývají starší cca o 1 rok, než jejich spolužáci. Na jedné ZŠ v Děčíně jsme narazili na 16 letou dívku, která navštěvuje 5. třídu. Tato dívka je 1. rokem v ČR a neumí česky. Ve třídě má také spolužačku vietnamského původu, která jí překládá veškeré informace a úkoly, které jsou po ní ve škole vyžadovány. Z důvodu adaptace byla zařazena do nižšího ročníku.

Věk dětí	Počet dětí (z celkového počtu 45)	Počet dětí v % (z celkového počtu 45)
6	1	2
7	3	6
8	7	16
9	8	18
10	12	27
11	6	13
12	7	16
16	1	2

Graf D:



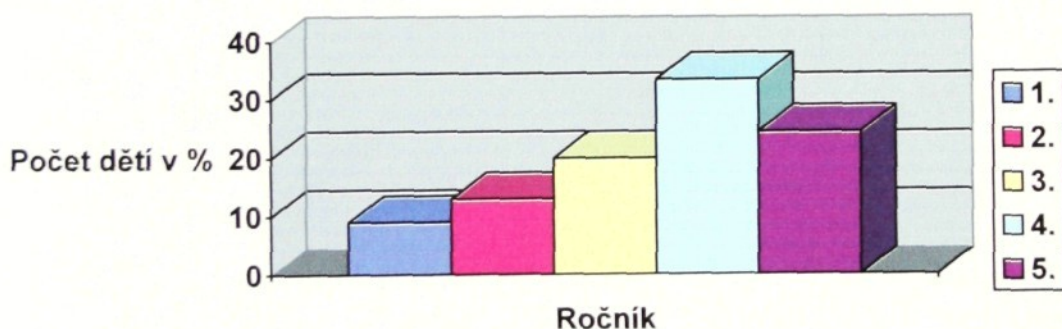
Tabulka E: Třída, ve které se děti z národnostních menšin v současné době učí

Zaznamenali jsme, v kterých ročnících ZŠ jsou v současné době zkoumané děti. Nejvíce z nich je v současné době ve 4. a 5. ročnících.

Ročník	Počet dětí (z celkového počtu 45)	Počet dětí v % (z celkového počtu 45)
1.	4	9
2.	6	13
3.	9	20
4.	15	33,5
5.	11	24,5

Graf E:

**Třída, ve které se děti z národnostních
menšin v současné době učí**



4. Realizace výzkumu:

Výzkum se uskutečnil na konci 1. a začátku 2. pololetí školního roku 2003 / 2004. Rozhovory s učiteli proběhly na základních školách. Čas strávený s jedním respondentem se pohyboval od 10 do 40 min. Do rozhovorů byli zapojeni pouze učitelé, kteří mají v současné době ve své třídě nejméně 1 dítě z národnostní menšiny. Schůzky byly vždy předem domluveny s ředitelem základní školy. V Liberci jsme se setkali s velice příznivými reakcemi a ochotou, jak ze strany ředitelů, tak i učitelů, na podílení se na tomto výzkumu. Naopak v Děčíně jsme se ve 2 případech setkali s řediteli škol, kteří nebyli ochotni umožnit tento výzkum na jejich škole. Domníváme se, že ochota libereckých ředitelů škol souvisí s existencí pedagogické fakulty v Liberci. Studenti pedagogické fakulty školy běžně navštěvují a konají zde praxi i dílčí výzkumy. Naopak v Děčíně se ředitelé s výzkumy setkávají zřídka a proto odmítají spolupráci.

Celkový počet respondentů (tzn. dotazovaných učitelů) byl 37 z 11 různých základních škol a ve výzkumném vzorku se objevilo 45 dětí.

Jsem si vědoma, že realizace výzkumu je nestandardní, v průběhu jsme se snažili o dodržení kritérií validity. Rozhovory zde proběhly osobně a k předepsaným otázkám jsme vždy v průběhu rozhovoru vpisovali poznámky, které jsme v průzkumu při vyhodnocování využívali. Připouštíme si však, že někteří učitelé svůj postoj k těmto dětem mohli ve své výpovědi zlepšovat. Proto jsme u většiny otázek požadovali podrobné a konkrétní vyjádření.

U zkoumaných subjektů byla zachována naprostá anonymita.

5. Testování hypotéz

Výsledky výzkumu jsou zaznamenány a shrnuty v následujících tabulkách a výšečových grafech. Pro výzkum prováděný na Liberecku jsme zvolili modře stínovaný graf, pro výzkum prováděný na Děčínsku jsme zvolili červeně stínovaný graf. Společné údaje jsme pak dále zaznamenávali do fialově stínovaných grafů. Tabulky a grafy jsou řazeny podle otázek z řízeného rozhovoru s učitelem. Některé otázky (viz. 1., 3., 4., 7.,) jsme pro upřesnění získaných informací rozdělili do dvou tabulek a dvou výšečových grafů.

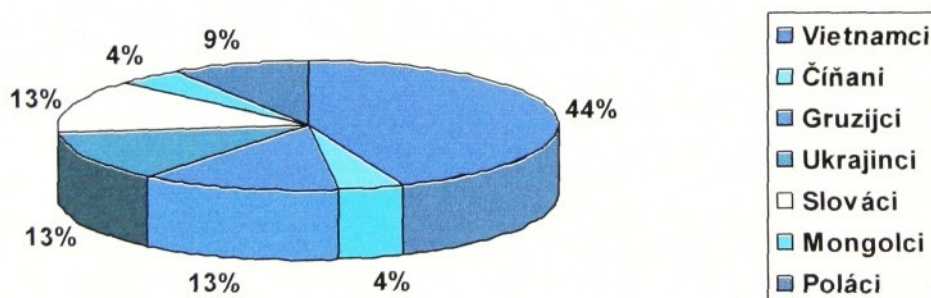
Tabulka č. 1.1: Národnostní menšiny na Liberecku

Na Liberecku jsme navštívili 6 základních škol a uskutečnili rozhovory s 18 učiteli, kteří v době provádění výzkumu měli ve své třídě děti z následujících národnostních menšin. Počet zkoumaných dětí byl 23. V jedné třídě se vyskytovalo 1 – 2 děti z národnostních menšin. Jak je vidět, v tabulce i v grafu, se objevilo poměrně bohaté zastoupení jednotlivých minorit. Domníváme se, že cizince na Liberecko láká velké množství pracovních příležitostí či studium na Technické univerzitě. Výrazně však převažuje vietnamská komunita.

Menšiny	Počet (z celkového počtu 23)	Počet v % (z celkového počtu 23)
Vietnamci	10	44
Gruzínci	3	13
Ukrajinci	3	13
Slováci	3	13
Poláci	2	9
Číňani	1	4
Mongolci	1	4

Graf č. 1.1

Národnostní menšiny na Liberecku



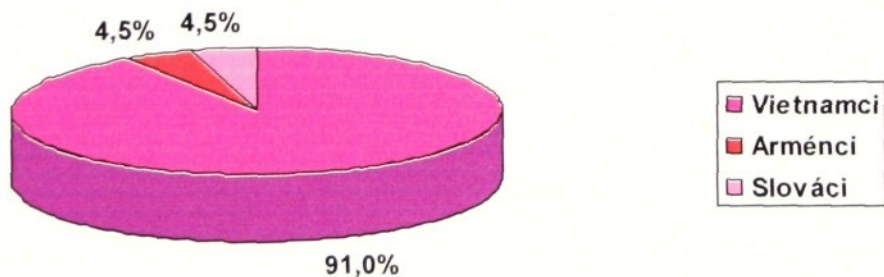
Na Děčínsku jsme navštívili 5 základních škol a uskutečnili rozhovory s 19 učiteli, kteří v době provádění výzkumu, měli ve své třídě děti z následujících národnostních menšin. Počet zkoumaných dětí byl 22. V jedné třídě se také vyskytovaly 1 – 2 děti z národnostních menšin. Pestrost v zastoupení jednotlivých národností zde však byla nižší. Výraznou převahu jsme zaznamenali u vietnamských dětí. Domníváme se, že Vietnamci se do Děčína stěhují z důvodu velké možnosti uplatnění v tržním hospodářství, které má v Děčíně silné základny. Hlavním centrem je hraniční přechod v Hřensku.

Tabulka č. 1.2: Národnostní menšiny na Děčínsku

Menšiny	Počet (z celkového počtu 22)	Počet v % (z celkového počtu 22)
Vietnamci	20	91
Arménci	1	4,5
Slováci	1	4,5

Graf číslo 1.2

Národnostní menšiny na Děčínsku



Tabulka č. 2: Počet dětí z menšin, které se v ČR narodily, nebo se do ČR přistěhovaly

Učitelé zaznamenali velký rozdíl mezi cizinci, kteří se u nás narodili, nebo se k nám přistěhovali. Tento rozdíl se týkal školních výsledků (viz. Tabulka 3.1 a graf 3.1). Vycházeli jsme z celkového počtu 45 dětí. Z průzkumů jsme zjistili, že dětí, které se v ČR narodily, je jen nepatrně více. Předpokládáme také, že se procento přistěhovalců po vstupu do EU zvýší.

Děti z menšin v ČR	Počet (z celkového počtu 45)	Počet v % (z celkového počtu 45)
Narozené v ČR	23	51
Přistěhovalci	22	49

Graf číslo 2

Děti z menšin, které se v ČR narodily, nebo se do ČR přistěhovaly



Tabulka č. 3.1: Počet vyučovacích předmětů, s kterými mají děti z menšin problémy

Z celkového počtu 45 dětí jsme zjistili, že většina nemá žádné edukační problémy ve škole. V následujících tabulkách a grafech 3.1 a 3.2 jsme uvedli počet a typ vyučovacích předmětů, které činí dětem z národnostních menšin potíže. Největší potíže činí český jazyk a to zejména dětem, které se v ČR nenarodily. Zjistili jsme, že další uváděné problémové předměty se ve většině případů dále odvíjí ze špatné znalosti českého jazyka. Problémy těmto dětem činí: fonetický přepis, hláskování, diakritika, psaní i – y, í – ý, záměna tvarově podobných písmen, slovosled ve větě a velmi často porozumění významu slov a vět.

Počet předmětů	Počet (z celkového počtu 45)	Počet v % (z celkového počtu 45)
0	23	51
1	18	40
2	2	5
3	1	2
4	1	2

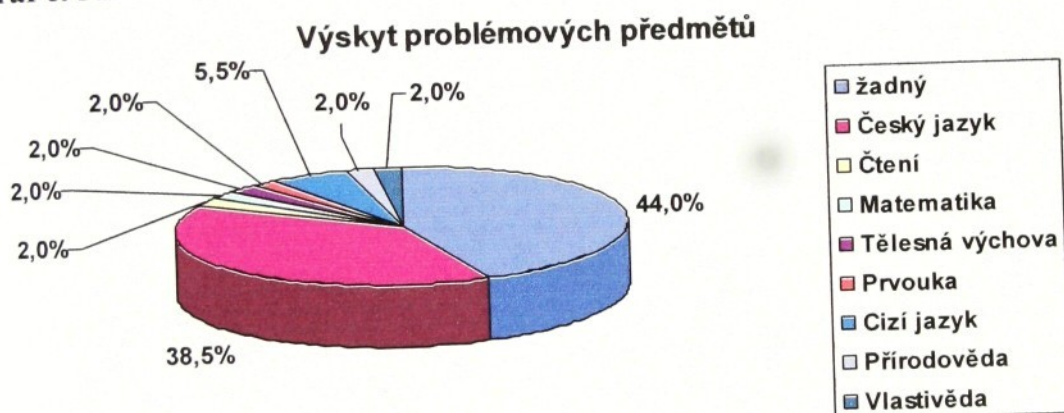
Graf č. 3.1



Tabulka č. 3.2: Výskyt problémových předmětů

Dílčí vyučovací předměty	Počet (z celkového počtu 52)	Počet v % (z celkového počtu 52)
Žádný	23	44
Český jazyk	20	38,5
Cizí jazyk	3	5,5
Čtení	1	2
Matematika	1	2
Tělesná výchova	1	2
Prvouka	1	2
Přírodověda	1	2
Vlastivěda	1	2

Graf č. 3.2



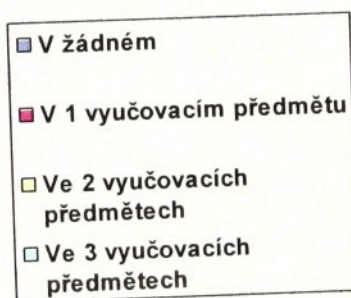
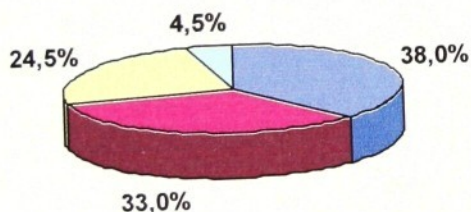
Tabulka č. 4.1: Počet vyučovacích předmětů, ve kterých jsou děti z menšin úspěšnější

Při zjišťování počtu a typu předmětů, ve kterých jsou děti z minority úspěšnější, než děti z majority, jsme narazili na zajímavý jev. Tyto děti často vynikají v matematice. Operace s čísly a znaky pro ně může být snazší, co se týče porozumění. V příloze č. 5 přikládáme kopii vysvědčení dívky z vietnamské národnostní menšiny z 1. a 5. ročníku ZŠ.

Počet předmětů	Počet (z celkového počtu 45)	Počet v % (z celkového počtu 45)
0	17	38
1	15	33
2	11	24,5
3	2	4,5

Graf číslo 4.1

Počet vyučovacích předmětů, ve kterých jsou děti z menšin úspěšnější

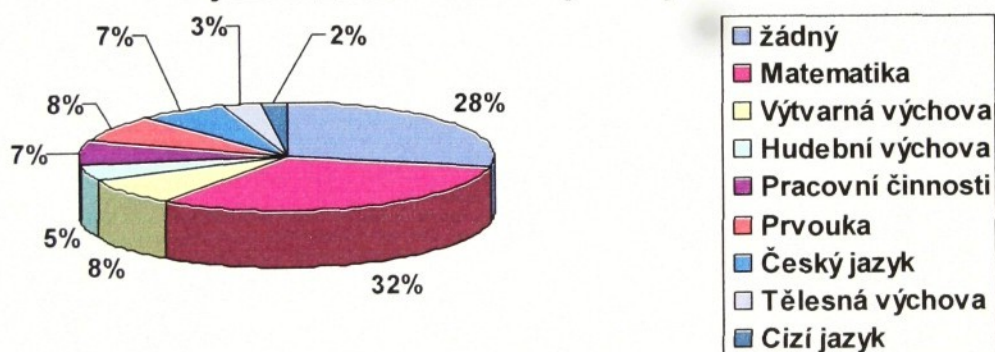


Tabulka č. 4.2: Dílčí zastoupení vyučovacích předmětů, ve kterých jsou děti z menšin úspěšnější

Dílčí vyučovací předměty	Počet (z celkového počtu 60)	Počet v % (z celkového počtu 60)
Matematika	19	32
Žádný	17	28
Výtvarná výchova	5	8
Prvouka	5	8
Pracovní činnosti	4	7
Český jazyk	4	7
Hudební výchova	3	5
Tělesná výchova	2	3
Cizí jazyk	1	2

Graf č. 4.2

Dílčí zastoupení vyučovacích předmětů, ve kterých jsou děti z menšin úspěšnější



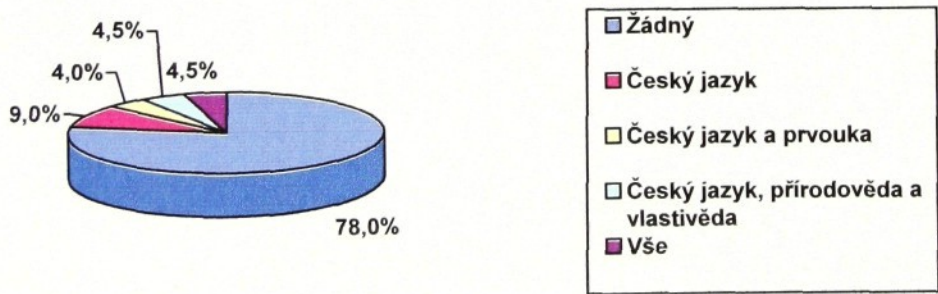
Tabulka č. 5: Vyučovací předměty, ve kterých jsou děti z minority odlišně hodnoceny

Z celkového počtu 45 dětí, není 78% z nich odlišně klasifikováno. Buď to učitel nepovažuje za nutné, nebo si rodiče dětí nepřejí, aby byly odlišně klasifikovány. Ve zbylých případech jsou žáci v uvedených vyučovacích předmětech hodnoceni mírnější klasifikací či slovním hodnocením. Důvodem odlišného způsobu hodnocení u všech uvedených předmětů jsou nedostatky ve znalosti českého jazyka.

Dílčí vyučovací předměty	Počet (z celkového počtu 44)	Počet v % (z celkového počtu 44)
Žádný	35	78
Český jazyk	4	9
Český jazyk, přírodověda, vlastivěda	2	4,5
Vše	2	4,5
Český jazyk, Prvouka	1	4

Graf č. 5

Vyučovací předměty, ve kterých jsou děti z minority odlišně klasifikovány



Tabulka č. 6:

Školní výsledky dětí z menšin ve srovnání s dětmi ve třídě

Z celkového počtu 45 dětí jsme zjistili překvapivý výsledek. Většina dětí z minority má ve srovnání s ostatními spolužáky průměrné školní výsledky,. 22% z nich je nadprůměrných a dalších 22% je dokonce nejlepším žákem ve třídě, co se prospěchu týče. Setkali jsem se pouze s jedním případem, kdy byl vietnamský chlapec podprůměrný ve srovnání se spolužáky. Podle jeho učitele však jeho školní výsledky pramení z jeho nezájmu o školu a vzdělávání, nikoliv z neznalosti českého jazyka.

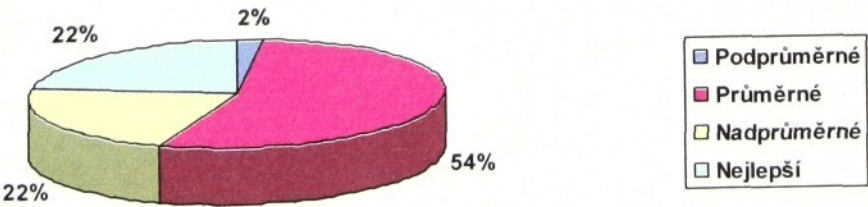
Uvědomujeme si, že je velice obtížné zařadit děti podle školních výsledků, jelikož se dítě může vyskytovat ve třídě, kde je více nadaných žáků. Nebo naopak v prospěchově slabší třídě. Rovněž se nemůžeme v tomto srovnávání opírat o známky dítěte, jelikož každý učitel hodnotí individuálně a s různými nároky. Které děti jsme tedy označili termíny podprůměr, průměr, nadprůměr a nejlepší žák ve třídě? Vypočítáme-li celkový průměr všech známek z jednotlivých vyučovacích předmětů, budetento žák při komparaci z celkového počtu 30 žáků ve třídě :

- a) **podprůměrný:** 20. – 29.
- b) **průměr:** 11. – 21.
- c) **nadprůměr:** 2. – 10.
- d) **Nejlepší:** 1.

Prospěch ve srovnání s dětmi ve třídě	Počet (z celkového počtu 45)	Počet v % (z celkového počtu 45)
Průměr	24	54
Nadprůměr	10	22
Nejlepší žák ve třídě	10	22
Podprůměr	1	2

Graf č. 6

Školní výsledky dětí z menšin ve srovnání s dětmi ve třídě



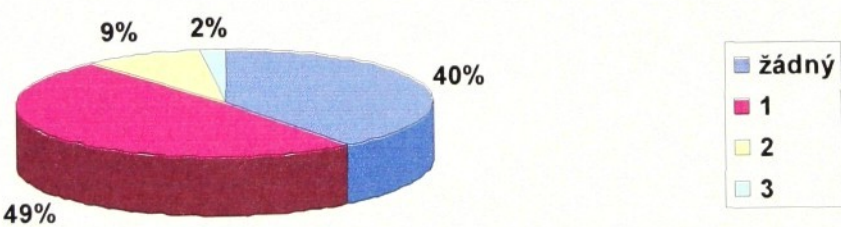
Tabulka č. 7.1: Počet zájmových a vzdělávacích kroužků, které děti z menšin navštěvují

Z celkového počtu 45 zkoumaných dětí jsme uvedli počet a druh zájmových a vzdělávacích kroužků, které děti z národnostních menšin navštěvují. Zjistili jsme, že 60% z nich navštěvuje alespoň 1 kroužek.

Počet kroužků	Počet (z celkového počtu 45)	Počet v % (z celkového počtu 45)
1	22	49
0	18	40
2	4	9
3	1	2

Graf č. 7.1

Počet zájmových a vzdělávacích kroužků, které děti z menšin navštěvují

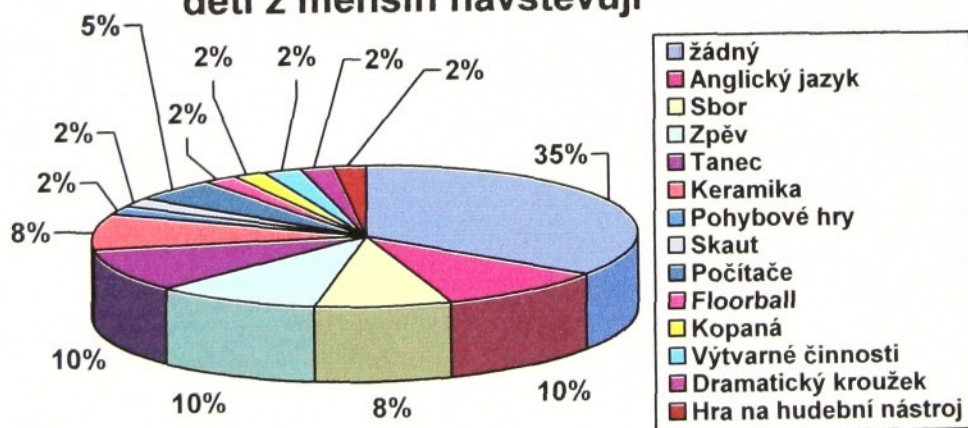


Tabulka č. 7.2: Konkrétní vzdělávací a zájmové kroužky, které děti z menšin navštěvují

Kroužky	Počet (z celkového počtu 51)	Počet v % (z celkového počtu 51)
Žádný	18	35
Anglický jazyk	5	10
Zpěv	5	10
Tanec	5	10
Sbor	4	8
Keramika	4	8
Počítače	3	5
Pohybové hry	1	2
Skaut	1	2
Floorball	1	2
Kopaná	1	2
Výtvarná výchova	1	2
Dramatický kroužek	1	2
Hra na hudební nástroj	1	2

Graf č. 7.2

Konkrétní vzdělávací a zájmové kroužky, které děti z menšin navštěvují



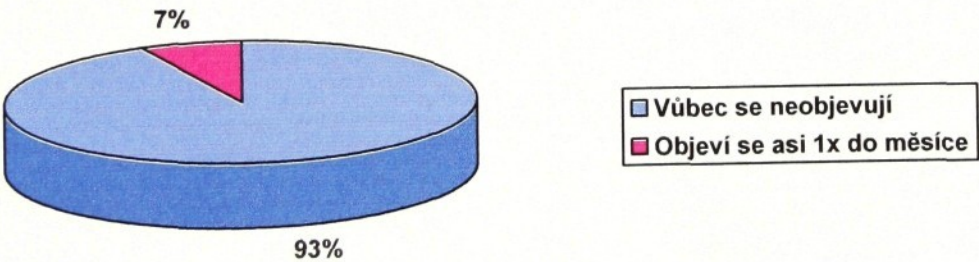
Tabulka č. 8: Projevy nepřátelství vůči dětem z minority ve třídě

Při zjišťování projevů nepřátelství dětí z majority vůči spolužákům z minority jsme ve třech případech narazili na nadávky. Tyto nadávky se podle dotazovaných učitelů projeví asi jednou do měsíce a týkají se vždy odlišného vzhledu dítěte.. Terčem nadávek byly vždy děti vietnamské. Aktéry nadávek byli vždy chlapci, kteří mají ve třídě postavení neprospívajícího dítěte. V ostatních 42 případech jsme zjistili, že děti z minority patří ve třídě k velice oblíbeným spolužákům.

Projevy nepřátelství	Počet (z celkového počtu 45)	Počet v % (z celkového počtu 45)
Učitel/ka nezaznamenal/a	42	93
Učitel/ka zaznamenal/a	3	7

Graf č. 8

Projevy nepřátelství vůči dětem z minority ve třídě



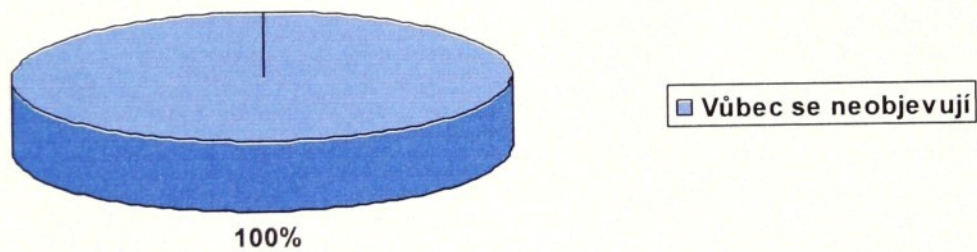
Tabulka č. 9: Projevy nepřátelství rodičů z majority vůči dětem z minority

Projevy nepřátelství rodičů dětí z majority vůči dětem z minority, s kterými jejich dítě chodí do společné třídy jsme nezaznamenali. Podle výpovědí učitelů jsou tyto rodiče naopak vůči dětem z minority velice vstřícní. Domníváme se, že příčinou tohoto kladného postoje rodičů je adaptace na přítomnost cizinců ve školách, která je v současné době běžným jevem.

Projevy nepřátelství	Počet (z celkového počtu 45)	Počet v % (z celkového počtu 45)
Učitel/ka nezaznamenal/a	45	100

Graf č. 9

Projevy nepřátelství rodičů z majority vůči dětem z minority



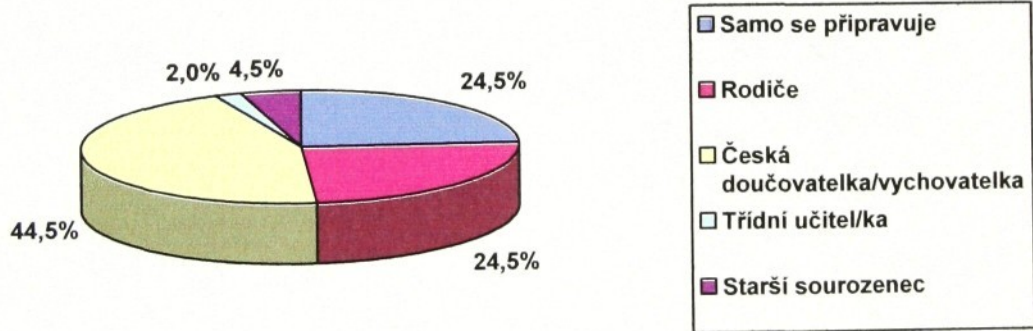
Tabulka č. 10: Kdo pomáhá dítěti z minority s přípravou do školy

Domníváme se, že v české rodině pomáhají dítěti na 1. Stupni ZŠ s přípravou do školy převážně rodiče. Při průzkumu jsme však zjistili, že dětem z minority pomáhají s přípravou do školy rodiče jen ve 24,5% případů. Většinou se přípravou těchto dětí do školy zabývá česká doučovatelka, která s dítětem většinou tráví každý den čas do té doby, než se rodiče dítěte vrátí domů z práce. Velmi často to bývá i pozdě večer.

Osoby	Počet (z celkového počtu 45)	Počet v % (z celkového počtu 45)
Česká doučovatelka/vychovatelka	20	44,5
Rodiče	11	24,5
Dítě samo	11	24,5
Starší sourozenec	2	4,5
Třídní učitel/ka	1	2

Graf č. 10

Kdo pomáhá dítěti z minority s přípravou do školy



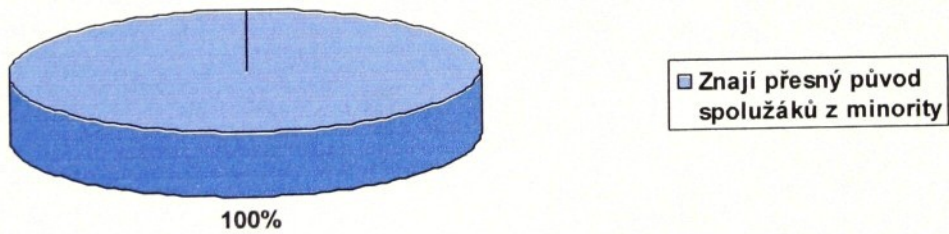
Tabulka č. 11: Znalost dětí z majority o původu spolužáků z minority

Z celkového počtu 37 učitelů, uvedli všichni, že děti z majority znají přesný původ spolužáků z minority. Termínem přesný původ máme na mysli, znalost názvu státu a světadílu, z kterého dítě pochází.

Znalost	Počet (z celkového počtu 37)	Počet v % (z celkového počtu 37)
Znají přesný původ	37	100

Graf č. 11

Znalost dětí z majority o původu spolužáků z minority



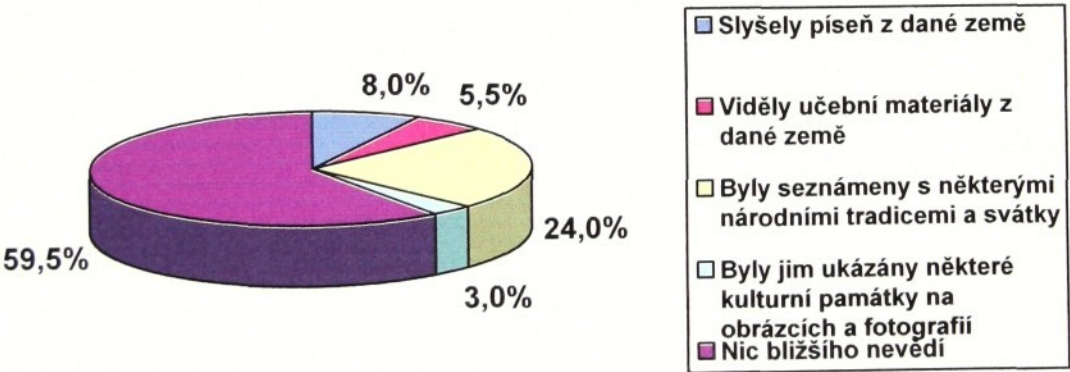
Tabulka č. 12: Co vědí děti z majority o spolužácích z minority

Na otázku 12. nám z 37 učitelů, 22 odpovědělo, že spolužáci z majority nevědí nic dalšího o spolužácích z minority, než jsme uvedli v otázce 11. Zde jsme narazili na problém, že učitelé sami nevěděli, ani se nikdy nesnažili zjistit něco bližšího o kultuře svých žáků.

Vědomosti	Počet	Počet v %
Nic bližšího nevědí	22	59,5
Byly seznámeny s některými národními tradicemi a svátky	9	24
Slyšely píseň z dané země	3	8,0
Viděly učební materiály z dané země	2	5,5
Byly jim ukázány některé kulturní památky na obrázcích a fotografiích	1	3

Graf č. 12

Co vědí děti z majority o spolužácích z minority



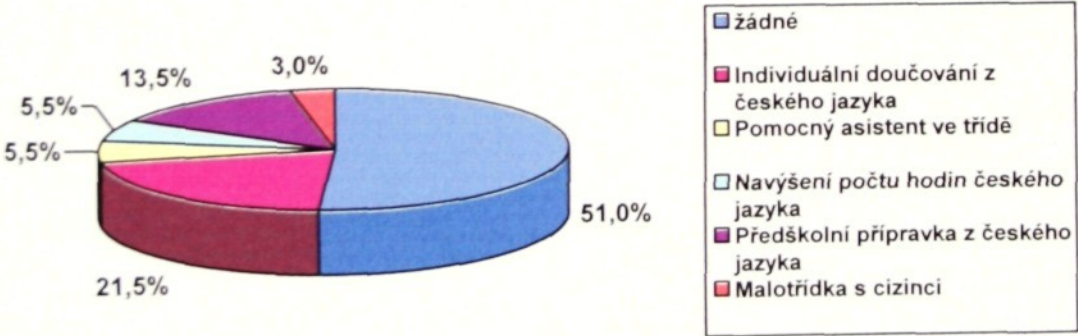
Tabulka č. 13: Návrhy učitelů na zlepšení edukace dětí z menšin

Z 37 učitelů uvedlo 49 % své návrhy na zlepšení edukace dětí z menšin. Uvítali by individuální doučování z českého jazyka, předškolní přípravku z českého jazyka, pomocného asistenta ve třídě, navýšení počtu hodin českého jazyka, či malotřídku s cizinci. Problém realizace však vidí v nedostatku finančních prostředků. Učitelé, kteří v průzkumu žádné edukační změny nepožadovali, se ve své praxi setkali pouze s dětmi, které se u nás narodili a neměli žádný výrazný problém s českým jazykem.

Návrhy	Počet (z celkového počtu 37)	Počet v % (z celkového počtu 37)
Žádné	19	51
Individuální doučování z českého jazyka	8	21,5
Předškolní příprava z českého jazyka	5	13,5
Pomocný asistent ve třídě	2	5,5
Navýšení počtu hodin českého jazyka	2	5,5
Malotřídka s cizinci	1	3

Graf č. 13

Návrhy učitelů na zlepšení edukace dětí z menšin



6. Výsledky výzkumu:

Na začátku výzkumu jsme si stanovili hypotézy. V této části se je pokusíme potvrdit, či vyvrátit na základě zjištěných výsledků.

Hypotéza č. 1

Dětem z národnostních menšin činí potíže český jazyk.

Hypotéza č. 1 se v našem výzkumu potvrdila.

Při zjišťování obtíží v daných vyučovacích předmětech, jsme po statistickém zpracování údajů, dospěli k následujícím výpočtům. 44% zkoumaných dětí nemá ve škole žádné potíže. Důvodem je to, že se u nás tyto děti narodily a český jazyk používají jako svůj mateřský.

Ostatních 66% dětí však potíže má. 38,5% má potíže v českém jazyce, ostatních 21,5% potíží se vyskytuje v dalších vyučovacích předmětech. Potíže v dalších vyučovacích předmětech se však u většiny zkoumaných dětí odvíjejí od špatné znalosti českého jazyka. Jsou mezi nimi i takové děti, které se u nás narodily a potíže v českém jazyce mají proto, že jejich rodiče tento jazyk ještě zcela neovládají.

Potíže v českém jazyce těmto dětem činí zejména:

fonetický přepis, hláskování, diakritika, psaní i – y, í – ý, záměna tvarově podobných písmen, slovosled ve větě a velmi často porozumění významu slov a vět.

Hypotéza č. 2

Děti z národnostních menšin mají ve škole převážně průměrné, či nadprůměrné výsledky ve srovnání se spolužáky z majority.

Hypotéza č. 2 se v našem průzkumu potvrdila

Ve výzkumu jsme si vytyčili hranice, do kterých bychom zařadili žáky podprůměrné, průměrné, nadprůměrné, nejlepší ve srovnání se spolužáky ve třídě.

76% z nich splnilo naší hypotézu. 54% dětí je průměrných a 22% nadprůměrných.

Zjistili jsme také, že podprůměrné dítě se v našem průzkumu objevilo pouze jedno.

Domníváme se také, že mezi obtížné předměty pro všechny žáky na ZŠ patří matematika, v které naopak 32% dětí z minority ve třídě vyniká.

Ukazatelem školních výsledků by také mohla být odlišná klasifikace těchto dětí. Zjistili jsme však, že 70% dětí z národnostních menšin není v žádném z vyučovacích předmětů odlišně klasifikováno.

Hypotéza č. 3

Na přípravě dětí z národnostních menšin do školy se více podílejí jiné osoby, než vlastní rodiče.

Hypotéza č. 3 se v našem výzkumu také potvrdila

Rodiče těmto dětem pomáhají s přípravou do školy v pouhých 24,5 % případů. Důvodem je špatná znalost českého jazyka rodičů, ale také vysoká pracovní vytíženost rodičů. Rodiče však ve 44,5 % případů shání pro své děti české doučovatelky či vychovatelky, které se o přípravu dítěte do školy starají. 24,5 % dětí je však odkázáno samo na sebe a přípravu do školy dělá bez pomoci druhých. 4,5 % těchto dětí má staršího sourozence, který mu s přípravou do školy pomáhá. Ne však se stejnou intenzitou, jako česká doučovatelka. U 2 % případů také pomáhá třídní učitelka, která se dítěti věnuje individuálně po vyučování. Toto je ale spíše výjimkou, jelikož škola nemá finanční prostředky, kterými by čas učitelů věnovaný doučování zaplatila.

Na přípravě dětí do školy se v některém případě může podílet vedoucí zájmového kroužku (jedná-li se o vzdělávací kroužek). 10% zkoumaných dětí navštěvuje kroužek anglického jazyka a 5 % kroužek práce na počítači. Na základě toho, že tyto děti tráví hodně času bez rodičů a jsou velmi často odkázány samy na sebe, se domníváme, že jsou daleko samostatnější a zodpovědnější, než české děti.

Domníváme se, že důvodem volby české doučovatelky je špatná znalost českého jazyka rodičů dětí nebo pracovní vytíženost rodičů. Výzkum ukazuje, že téměř polovina

rodičů má zájem o to, aby měly děti zajištěné doučování a zároveň výchovu po dobu, kdy oni sami pracují. Chtějí, aby jejich děti byly ve škole úspěšné.

(Osobně znám vietnamskou holčičku, která chodí do první třídy a sama si připravuje svačiny do školy, umí si i přeprat a vyžehlit prádlo.)

Závěr

Diplomová práce se zabývá problémy, které se mohou objevit při edukaci dětí z menšin na našich školách. Práce upozorňuje na aktuálnost problémů, které se v důsledku neustálé migrace obyvatel objevují častěji a častěji. Zaměřili jsme se hlavně na srovnání teoretických poznatků s výsledky vlastního výzkumu. V teoretické části jsme také poukázali na některé způsoby řešení konfliktu, komunikaci, postoje, či hodnoty odlišných kultur.

Díky studiu odborné literatury a prováděného výzkumu jsme pronikli do problematiky vzdělávání dětí z menšin hlouběji, než by se nám podařilo v rámci pedagogické praxe při studiu. Výsledky šetření nás tedy motivují k větší pozornosti a působení na děti při utváření rovného kolektivu.

Výzkum ukázal, že žáci z majority často znají zeměpisný původ svých spolužáků z minorit. Nevědí však nic bližšího o jejich kultuře, zvycích. Domníváme se, že čím méně budou kultury o sobě vědět, tím snáze se budou vyskytovat projevy xenofobie. Naším úkolem je však vést žáky ke vzájemné toleranci a empatii, kterou lze prohlubovat za předpokladu pochopení chování a jednání druhého.

Náš výzkum se kromě sledování školních úspěchů dětí z menšin soustředí i na sociální vztahy žáků. Ukazuje velice pozitivní výsledky ve vztahu dětí z majority ke spolužákům z minorit. Domníváme se však, že takto pozitivní výsledky mohou být zkreslené. Ne každý učitel si totiž všimne negativních reakcí dětí na cizince ve třídě. A některý učitel dokonce může tyto negativní reakce přehlížet a tím je i v žácích majority nevědomě podporovat. V našich záznamech jsme se setkali s negativními reakcemi v podobě nadávek týkajících se odlišného vzhledu příslušníků minority.

Uvědomujeme si, že tato diplomová práce je spíše náhledem do složité problematiky multikulturní výchovy. Naší snahou je spíše upozornit učitele a vychovatele na současný postoj majority k minoritám. Doufáme také, že si ve výchovném či vzdělávacím programu najdou chvíle, které by věnovali utváření a utužování vztahů mezi odlišnými kulturami žáků ve třídě či výchovném zařízení.

Prameny a použitá literatura

Pike, G. Selby, D. *Cvičení a hry pro globální výchovu I.* 1. vydání. Praha: Portál, 2000. 251 stran. ISBN 80-7178-369-2

Průcha, J. *Multikulturní výchova.* Praha. ISV. 2000. 210 stran. ISBN 80-85866-72-2

Soukup, V. *Přehled antropologických teorií kultury.* Praha. Portál. 2000. 223 stran. ISBN 80-7178-328-5

Soukupová, B. *Český sebevědomý sen a evropská realita.* Praha. Sofis. 2002. ISBN 80-902785-5-8

Šišková, T. *Menšiny a migranti v České republice.* 1. vydání. Praha. Portál. 2001. 188 stran. ISBN 80-7178-648-9

Šišková, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu.* 1. vydání. Praha. Portál. 1998. 201 stran. ISBN 80-7178-285-8

Kolektiv autorů. *Ilustrovaný atlas světa pro nové století.* Praha. Readers digest výběr. 2002. ISBN 80-86196-32-1

Internetové adresy:

www.novaskola.org

www.integrace.cz

www.migraceonline.cz

www.varianty.cz

Osobní kontakty autorky s vietnamskými rodinami, které žijí v ČR.

Seznam příloh

- Příloha 1:** Rozhovor s učitelem / učitelkou
- Příloha 2:** Vietnamská pohádka
- Příloha 3:** Dopis
- Příloha 4:** Ukázka hry pro globální výchovu
- Příloha 5:** Vysvědčení
- Příloha 6:** Kontakty na organizace a spolky pro imigranty a uprchlíky v ČR

Příloha č. 1: **Rozhovor s učitelem / učitelkou**
(vlastní dotazník autorky práce)

Identifikační položky:

muž / žena	roky praxe	věk dítěte / pohlaví
věk učitele	město / vesnice	třída

1. Máte ve třídě děti z národnostních menšin?
Kolik?
Z kterých?
2. Narodily se tyto děti v ČR, nebo se sem přistěhovaly?
3. Mají v některých vyučovacích předmětech problémy?
V kterých?
Jaké?
4. Jsou v některých předmětech nebo činnostech úspěšnější, než ostatní spolužáci?
V jakých?
5. Jsou v některých předmětech odlišně klasifikováni?
V kterých?
Proč?
6. Jaké jsou jejich školní výsledky ve srovnání s dětmi z majority?
7. Navštěvují tyto děti nějaké vzdělávací či zájmové kroužky?
Jaké?
8. Zaznamenal(a) jste nějaké projevy nepřátelství vůči dětem z minority ve třídě?
Jaké?
Jak často?

9. Zaznamenal(a) jste tyto projevy i mezi rodiči?

Jaké?

Jak často?

10. Pomáhají těmto dětem s přípravou do školy rodiče, či někdo jiný?

Kdo?

Jak často?

11. Znají ostatní spolužáci přesný původ dětí z minorit?

12. Co vědí děti z majority o kultuře spolužáků z národnostních menšin?

13. Domníváte se, že by se měl způsob edukace dětí z národnostních menšin změnit?

Jak?

(Šišková, T. Výchova k toleranci a proti rasismu, Portál, Praha 1998, s. 89 – 93)

Praotec Lac Long Quan

Před dávnými a dávnými časy panoval v Jižní zemi král Kinh Duong. A nebyl to král ledajaký, protože nebesa ho obdařila nadpřirozenými schopnostmi. Mohl chodit po vodní hladině stejně lehce jako po souši, uměl čarovat, brát na sebe jinou podobu, přátelil se i s bohy.

Jednou se král procházel po jezerní hladině a setkal se s krásnou princeznou Long Nu, dcerou vodního draka. Oba v sobě našli zalíbení a rozhodli se, že je už od sebe nic neodloučí. Po čase se jim narodil syn, který dostal jméno Lac Long Quan.

Chlapec zdědil po otci nadpřirozené schopnosti, ale nezapřel ani dračí rod, z kterého pocházela jeho matka. Již v mládí dokazoval svými neobyčejnými vlastnostmi, že se jednou stane dobrým vládařem. A tak, když královstvím začaly zmítat nepokoje, starý otec svému synovi panování rád předal. Lac Long Quan se rozhodl, že sám procestuje celou zemi, a kde to bude třeba, zjedná pořádek a klid. Tím tedy začala četná Lac Long Quanova dobrodružství.

Jednoho dne dojel mladý panovník až na místa, kde se rozlévají nedozírné vody Žlutého moře. Obyvatelé pobřeží ho obklopili a trpce si stěžovali na obrovského mořského netvora.

Je to obluda nevídaných rozměrů. Měří nejméně padesát truongů a její ocasní ploutev připomíná plachtu velké královské džunky! Když ocasem jen lehce mávne, mořskou hladinu rozbouří vysoké vlny, které smetou do hlubin každého, kde je nablízku. Bojíme se vyplout na moře a lovit ryby. Ale z čeho máme žít?“ ptali se ustrašení rybáři mladého krále.

Lac Long Quan si nechal zhotovit pevný člun a vykovat ostrý oštěp. Vodní démon podobný obrovité rybě se však jen ušklibl: toho drzého človíčka rozdrťím i s jeho člunem jedním mávnutím ploutve!

Lac Long Quan však nečekal, až obluda zaútočí, a hbitě ji probodl oštěpem. Netvor se vzepjal bolestí a z posledních sil převrhl člun. Lac Long Quan však uměl chodit po hladině a ztráta člunu mu nijak neublížila. Vytasil meč a rozsekl rybí příšeru na tři kusy. Ale tím boj neskončil. Uťatá hlava obludy se v mžiku změnila v krvežíznivého žraloka a s rozevřenými čelistmi se řítila na mladého muže. Ten však neztratil odvahu a jedinou strašlivou ranou svého meče zahubil běsnící příšeru.

Rybáři postávali na břehu a se zatajeným dechem sledovali litý boj. Když statečný král zvítězil, propukli v nadšený jásot. Ani nevěděli, jak panovníkovi poděkovat. Teď zase mohli bez obav vyplout na moře a těšit se na bohatý úlovek.

Od Žlutého moře se Lac Long Quan vydal na západ. K jeho sluchu se donesla zvěst o mocné devíticase lišce, která sužuje obyvatele velkého města. Liška si vybírala půvabné dívky a odnášela je do svého doupěte. Lidé nevěděli, jak se jí bránit. Mnozí raději opustili své domovy a rýžoviště a odešli hledat klidnější živobytí do jiných krajů. Králi Lac Long Quanovi se jich zželelo:

„Pověste mi, kde se skrývá ta strašná liška?“ vyptával se panovník lidí.

„Pane, vidíš to pohoří, co se vypíná na západ od našeho města? Tam, na úpatí nejvyšší hory, je velká jeskyně. Nikdo z nás však doupě devíticase lišky na vlastní oči neviděl. Kdo se k němu jednou přiblížil, nikdy se domů nevrátil!“

Lac Long Quan požádal o pomoc bohy větru, deště a bouře. Mohutná liška se však nezalekla mocných bohů a svými devíti ocasy vyvracela stromy i s kořeny. Strhl se nelítostný boj – blesky protínaly oblohu, hrom burácel, spustil se nevídaný liják. Boj na život a na smrt

trval tři dny a tři noci. Lac Long Quanovi však sil neubývalo, bohové stáli při něm. Zuřící obluda začala měnit svou podobu, aby unikla králově meči. Ale v okamžiku, kdy se proměnila v létajícího draka a pokusila se uletět, podařilo se Lac Long Quanovi zasadit jí smrtící ránu. Z jeskyně pak vysvobodil všechny zajaté dívky.

„Bohové, zničte ono prokleté místo, kde tolik lidí poznalo jen utrpení a smrt,“ žádal Lac Long Quan bohy.

Na ta slova se zem zachvěla a skály začaly pukat, jeskyně se zřítíla. Voda vystoupila z koryta řeky a zaplavila širé okolí. Tak vzniklo největší jezero v kraji. Lidé ho na památku oné příhody pojmenovali Liščí jezero. Dnes se rozkládá nedaleko jeho břehů město Thang Long, ale jezero už nese nové jméno – Západní jezero.

Neméně obtížný úkol čekal na krále v kraji Phong Chau. V džungli tu vyrostl přes tisíc truongů vysoký strom Chien dam. Vyrašilo na něm listí hebouneké jako dětská tvářička. Ale s přibývajícímí lety strom začal chřadnout, listí usychat. Nakonec se strom proměnil v ducha zkázy, kterého těšilo provádět lidem ďábelské kousky. Dobře maskoval své doupě a čekal, až se nic netušící kořist přiblíží. Pak ji bez milosti zabil a pohltil. A tak se v džungli často ozývaly výkřiky, pláč a sténání.

Lac Long Quan se rozhodl, že démona vyhledá a utká se s ním v boji. Dlouhé dny a noci se prodíral temným příkopem džungle, v každém stromu či liáně hledal démonovo doupě. A našel ho.

Znovu se rozpoutal nelítostný boj. Démon kosil stromy jako třísky a drtil skály, jako by byly pouhé vaječné skořápky. Zanedlouho zahalila oblohu neprodyšná mračna prachu. La Long Quanovi začalo ubývat sil. Naštěstí ho bohové ani teď neopustili a vnukli mu spásnou myšlenku. Vší silou udeřil do bronzového gongu a jeho dunivý zvuk i mocná ozvěna znějící ze všech stran démona natolik vyděsily, že v hrůze prchal před mocným vládařem Lac Long Quanem.

Šťastní lidé vystavěli svému zachránci vysoko v horách mohutnou pevnost. Lac Long Quan však v ní pobýval jen zřídkakdy. Vždyť v říši vodního draka vládl věčný klid a mír. Nakonec se Lac Long Quan rozhodl, že se v podmořském království usídli navěky. Než tak učinil, slíbil lidem:

Bude-li vám hrozit nebezpečí, budete-li potřebovat mé rady a pomoci, zavolejte mne!“ Za nějaký čas napadl Jižní království mocný vládce severních končin, proslulý válečník De Lai. Po krátkém boji mu nepřipravené vojsko napadené země podlehlo a De Lai se zmocnil Jižního království.

Nová země De Laie nadchla, okouzila ho pestrá příroda jihu. Nařídil proto, aby pro něj vybudovali nedobytnou pevnost a v ní zřídili překrásnou zahradu ohnivých orchidejí. V zahradě se měla procházet De Laiova nejmilejší dcera, spanilá princezna Au Co. Na králův rozkaz pracovali obyvatelé Jižního království od slunka do slunka. Byl to těžký život, plný bídy, hladu a utrpení. Však také umírali po stovkách. A tehdy si vzpomněli na slib Lac Long Quana.

„Králi a pane náš, přijď nám na pomoc!“ vzývali lidé na mořském břehu dnem i nocí svého zachránce.

A pojednou stanul Lac Long Quan vedle nich, jako by přímo vyrostl země. Vyslechl prosby a nářky svých poddaných a přislíbil pomoc.

Vzal na sebe podobu statného, pohledného mladíka a odebral se do pevnosti. Jak se ale podívil, když mezi vojáky a sluhy De Laine spatřil dívku nevidané krásy. Byla to sama princezna Au Co. La Lang Quan byl jako očarován. I princeznu upoutalo vznešené a chrabré vystupování urostlého mladíka, přestrojeného vladaře vodní říše, a její srdce zahorelo láskou. Poprosila Lac Long Quana, aby spolu prchli z dosahu otcovy moci. Odešli tedy do pevnosti v horách.

Jakmile De Lai poznal, že princezna utekla s neznámým mužem, jeho zlost propukla nevídanou silou. Ihned vyslal po jejich stopách nejlepší vojenské oddíly. Dostihnout uprchlíky, potrestat odvážlivce a princeznu přivést zpět však nebyl úkol ledažáký. Lac Long Quan vyčaroval divoké šelmy, které bránily pronásledovatelům v další cestě. Jen hrstce vojáků se podařilo uprchnout a v hrůze pak králi vyprávěli, co zažili. Králi De Laiovi nakonec nezbylo než opustit Jižní království a stáhnout se zpět na sever, do země, odkud přišel. Lidé v Jižním království byli opět svobodní.

Au Co a La Long Quan prožívali v horské pevnosti nejšťastnější chvíle svého života. Za nějaký čas přivedla Au Co na svět kožený vak a v něm bylo sto vajec. Sedmý den skořápky vajec pukly a z každého vejce se vybatolil jeden chlapeček. Chlapci rostli jako z vody a zakrátko se z nich stali udatní mládenci, kteří předčili obyčejné smrtelníky silou a rozumem.

Po mnoho let žili Au Co, La Long Quan a jejich synové šťastně a spokojeně. Častokrát se však Lac Long Quanovi zastesklo po vodní říši. Jednoho dne se rozloučil se ženou a syny a oznámil jim, že nastal čas, kdy se musí vrátit do dračího paláce v hlubinách vod. Převtělil se v draka a odletěl.

Míjely dny a noci a Au Co byla čím dál smutnější. Manžel se nevracel a ona nedokázala žít jen ze vzpomínek. Zoufalá steskem a žalem vystoupila na nejvyšší věž pevnosti a zavolala směrem k Žlutému moři:

„Lac Long Quane, vrať se domů! Cožpak jsi zapomněl, že tu na tebe čekáme?“
Než její slova dozněla, stál Lac Long Quan své krásné ženě po boku. Au Co se však na rty drala trpká slova:

„Narodila jsem se a žiji ve vysokých horách. Přivedla jsem ti na svět sto synů a věřila jsem, že jsi s námi šťastný. Proč jsi nás tak bezcitně opustil?“

Lac Long Quan pohlédl do očí manželky a smutně řekl:

„Dobře víš, drahá Au Co, jak tě miluji. Ale patřím k dračímu rodu, jsem bytost vodního živlu, a kdo dokáže zapřít svůj původ? Obávám se, že není možné, abychom nadále žili spolu. Neustále mne spaluje touha po vodním živlu, kterou nedokážu potlačit, ať se snažím sebevíc. A ty, dcera smrtelníka, mě nemůžeš následovat, zahynula bys. Já se teď vrátím a padesát synů usadím na pobřeží a ty se odeber s ostatními syny do lesů vysoko v horách, kde je tvé rodiště. Rozdělíme si zemi tak, abychom v ní vládli, jak nejlépe dovedeme,“ pokračoval Lac Long Quan.

V očích Au Co se objevily slzy smutku, ale nezbývalo jí než souhlasit.

„Naši synové budou žít v horách i na pobřeží a budou si vzájemně pomáhat. A my tak nikdy neztratíme jeden druhého,“ uzavřel Lac Long Quan.

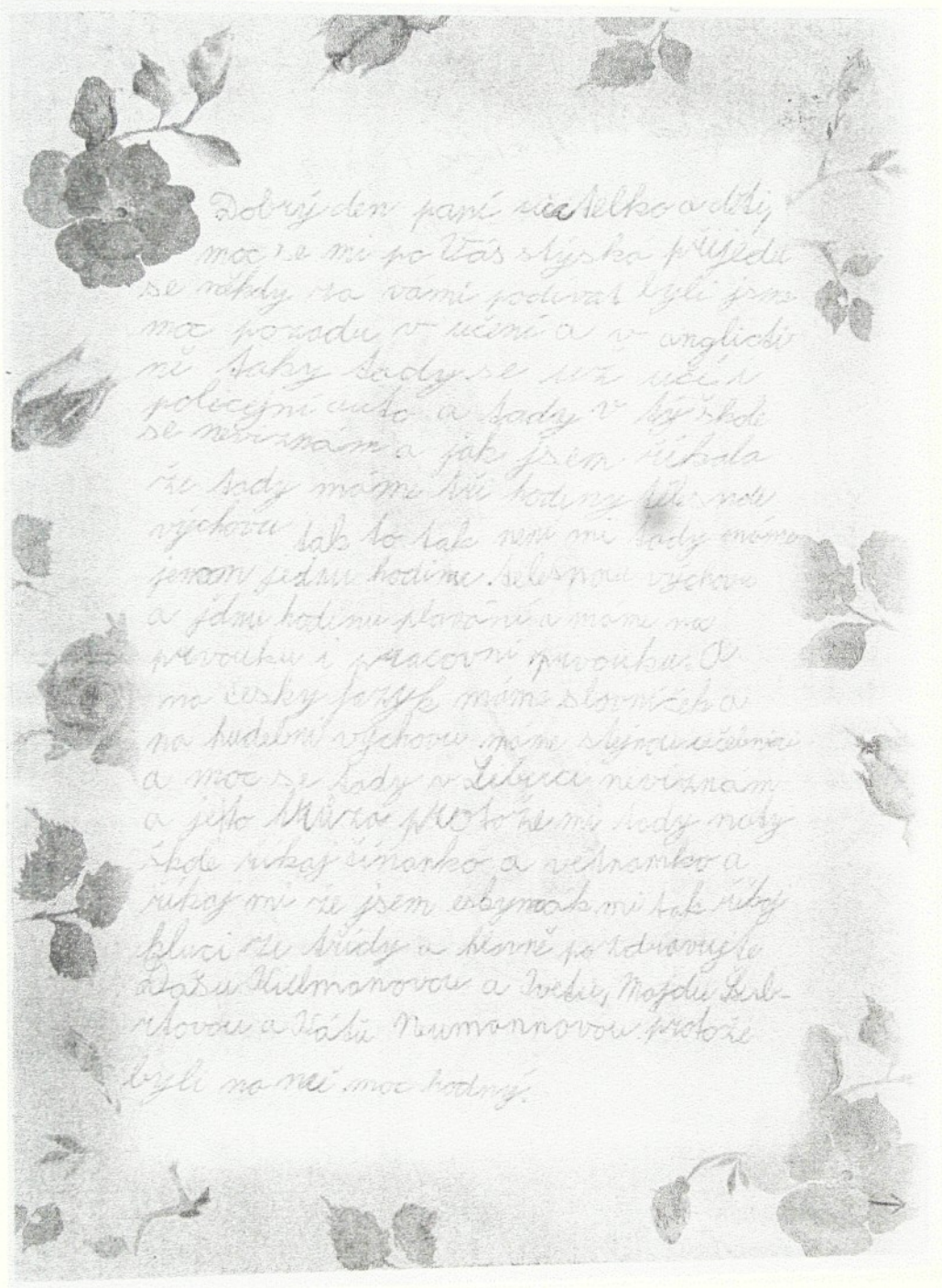
Nato se manželé rozešli. Chlapci, kteří odešli s otcem do pobřežních nížin, se stali předky národa Kinh, tedy samotných Vietnamců. Ti totiž od nepaměti žijí v přímořských nížinách. Nejstarší Lac Long Quanův syn se usadil ve městě Phong Chau, a když převzal po otci vládu, založil slovnou a mocnou dynastii Hung.

Chlapci, kteří odešli s matkou do hor, se stali předky všech horských národností: Meo, Lo Lo, Xe Dang, Tay, Thai a dalších.

A tak od dávných dob žijí ve Vietnamu různé národy, i když Vietnamcům - Vietům neboli Kinhům – je ze všech nejvíce. Však jsou také potomky padesáti Lac Long Quanových synů, zatímco na ostatní národnosti připadl jako praotec vždy jen jediný syn.

(Autorka zařazuje pohádku jako jednu z možností seznámení s vietnamskou kulturou prostřednictvím vietnamské literatury.)

(Autorkou je dívka z vietnamské národnostní menšiny.)



Dobry den pani, va selko a diti,
 moc se mi po Vas slyska pise du
 se nikdy na vami podivat byli jsem
 ma porad v uceni a v anglicku
 ni taky bady se na uci v
 policijni auto a bady v ty kodi
 se mima a jak jsem nikola
 re bady mamu kvi hodiny kvi noli
 vychovu tak to tak noli mi bady mamu
 jsem sedmi hodine. kvi noli vychovu
 a jednu hodinu sloveni a mamu na
 prvouku i pracovni prvouku. Ji
 ma cesky jazyk mamu slovnicku
 na hudbu vychovu mamu stejne uceni
 a moc se bady v Liberci noli noli
 a jako Maria pletla se mi bady noli
 zde rikaj imanko a vchamko a
 rikaj mi re jsem abymanku mi tak rikaj
 pluci re budy a kvi noli po kdu noli
 Dasa Hilmanovou a Iveta, Majdu Libe-
 rovou a Vaku Neumannovou. pise du
 byli na me moc hodiny.

Příloha č. 4

Ukázka hry pro globální výchovu

Graham Pike a David Selby ve své knize „Cvičení a hry pro globální výchovu 1“ uvádí přehled a podrobný popis cvičení a her pro děti na 1. i 2. stupni ZŠ. Pro představu uvádíme jednu hru z této knihy.

Indiánský kalendář:

Tato hra je vhodná pro děti od 10 do 14 let. Žáci v této hře objevují, jak vnímají své bezprostřední okolí. Hra trvá cca 60 min., což je ideální pro školní využití. Ke hře potřebují kopii indiánského kalendáře, arch balicího papíru a fixy.

Každý žák dostane kopii indiánského měsíčního kalendáře. Učitel motivuje žáky svým vyprávěním o tom, jak si jednotlivé kmeny Indiánů vytvářely vlastní kalendáře, které byly závislé na prostředí, v kterém žili. Žáci tak mohli odvodit životní podmínky jejich tvůrců. Úkolem žáků je sestavit obdobný kalendář rozdělený na měsíce, v kterém se objevují vlastní zkušenosti a vnímání prostředí, v kterém oni žijí. Žáci si sami zvolí, zda budou pracovat samostatně, či ve dvojicích. Hotové kalendáře se pak vystaví ve třídě. S žáky se nakonec rozvine diskuse nad jejich výtvary.

Na základě tohoto cvičení by si žáci měli uvědomit, jak vnímají prostředí, v kterém žijí oni sami a jak ho vnímají ostatní spolužáci.

Otázky k diskusi: „ Co by asi přinesl náš kalendář těm, kteří používají kalendář indiánský? Co mají žáci ve třídě, či lidé z různých kultur spojeno s jednotlivými měsíci? Dávají přednost přírodním dějům, kulturním událostem, náboženským událostem a svátkům, nebo rodinným a osobním událostem? Je pro každého člověka a kulturu stejně důležité střídání ročních období a běh času? Ovlivňuje naše vnímání jednotlivých měsíců nějak náš pocit štěstí či smutku? Ovlivňuje nějak naše chování a jednání?“

Ve vhodné chvíli bychom však žákům měli sdělit, že kopie kalendáře, kterou dostali je smyšlená. Jelikož např. původní indiánští obyvatelé Ameriky neznali rozdělení roku na 12 částí před střetem s evropskou kulturou.

Zajímavým pokusem by také bylo uskutečnit tuto hru společně s jinými školami v zahraničí a vzájemně si pak své kalendáře vyměnit. V dnešní době by to nemuselo být problémem, jelikož je dnes internet běžně na školách a komunikace by touto cestou měla efekt.

(Pike. G, Selby. D, Cvičení a hry pro globální výchovu 1)

MĚSÍČNÍ KALENDÁŘ

Kalendář kmene Saulteaux
(prérijních Indiánů kmene Ojibwa)

Leden:	Měsíc poloviny zimy
Únor:	Velký měsíc
Březen:	Měsíc hus
Duben:	Měsíc žab
Květen:	Měsíc rašení pupenů
Červen:	Měsíc květů
Červenec:	Měsíc neotřhaných bobulí
Srpen:	Měsíc sběru bobulí
Září:	Měsíc troubících losů
Říjen:	Měsíc tahů zvěře
Listopad:	Měsíc prvního mrazu
Prosinec:	Měsíc začínající zimy

Zdroj: Pohorecky, Zenon, *Saskatchewan People*.
Saskatoon, Saskatchewan, Saskatchewan Department
of Culture and Youth 1977, str. 57.

Příloha č. 5: **Vysvědčení**
(Vysvědčení dívky z vietnamské národnostní menšiny z 1. a 5. ročníku ZŠ)

ČESKÁ REPUBLIKA
ZÁKLADNÍ ŠKOLA „DĚČAN II. Kamenická ul.“

Třída: 1.B Číslo v třídním výkazu: 25 Školní rok: 19 98 / 19 99

VYSVĚDČENÍ

Jméno a příjmení: NHAM THI PHUONG CHI
Den, měsíc a rok narození: 9. ZÁŘÍ 1991
Rodiště: THAI BINH - VIETNAM Rodné číslo: 915909/4318

Chování	I. pololetí	II. pololetí
		1
Prospěch v povinných předmětech:		
Český jazyk		1
jazyk		
Prvouka		1
Vlastivěda		
Matematika		1
Přírodověda		
Hudební výchova		1
Výtvarná výchova		1
Pracovní činnosti		
Tělesná výchova		1

ČESKÁ REPUBLIKA

Základní škola Děčín II, Kamenická 1145

IZO 102053910

Třída: V.A Číslo v třídním výkazu: 25 Školní rok: 2002 / 2003

VYSVĚDČENÍ

Jméno a příjmení: Nham Thi Phuong Chi

Datum narození: 9. září 1991

Rodné číslo: 915909/4318

Místo narození: Thai Binh (VNM)

Chování	I. pololetí	II. pololetí
	1	1
Prospěch v povinných předmětech:		
Cesky jazyk	2	2
Anglický jazyk	2	1
Prvouka	-	-
Vlastivěda	1	2
Matematika	2	2
Přírodověda	2	2
Hudební výchova	1	1
Výtvarná výchova	1	1
Pracovní činnosti	-	-
Tělesná výchova	1	1
-----	-	-
-----	-	-

Příloha č. 6: Kontakty na organizace a spolky pro imigranty a uprchlíky v ČR.

Amnesty International

Kontakt:

Palackého 9, Praha 1, 110 00

tel: 224 946 993

email: amnesty@amnesty.cz

www: <http://www.amnesty.cz>

Region: Praha

Kategorie: Mezinárodní organizace

Artek - spolek rusky mluvících studentů a jejich příznivců

Kontakt:

Zvoníčková 3, Praha 6, 162 00

tel: 776 017 319

email: alexbar@hotmail.com,

spolek_artek@hotmail.com

www: <http://www.artek.cz>

Region: Praha

Kategorie: Organizace komunit imigrantů

Bulharská kulturně osvětová organizace Sv. Cyrila a Metoděje

Kontakt:

Bartolomějská 308, Praha 1, 110 00

(předseda Jordan Balurov)

tel: 728 630 691, 272 742 980

Region: Praha

Kategorie: Organizace komunit imigrantů

Centrum pro otázky migrace(COM)

Kontakt:

Senovážná 2, Praha 1, 110 00

tel: 224 224 379

www: <http://www.migrace.ecn.cz>

Region: Praha

Kategorie: Nestátní neziskové organizace

Česká katolická charita

Kontakt:

Vladislavova 12, Praha 1, 110 00

tel: 296 243 330

email: sekretariat@charita.cz

www: <http://www.charita.cz>

Občanské sdružení Vazrazhdane

Kontakt:

Americká 28, Praha 2, 120 00

tel: 272 744 309 (do redakce)

email: balgari@atlas.cz

www: <http://www.sweb.cz/vazrazhdane>

Region: Praha

Kategorie: Organizace komunit imigrantů

ORER- časopis Arménů žijících v ČR

Kontakt:

Nitranská 24, Praha 3, 130 00

email: h.asatryan@volny.cz

www: <http://www.orer.cz>

Region: Praha

Kategorie: Organizace komunit imigrantů

Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU)

Kontakt:

Na Poříčí 12 (palác YMCA), Praha 1, 110 00

tel: 224 872 140-1

email: opu@ecn.cz

www: <http://www.azyl.cz>, <http://www.opu.cz>

Region: Praha

Kategorie: Nestátní neziskové organizace

Sdružení krajanů a přátel ruské tradice v ČR

Kontakt:

José Martího 375/4, Praha 6, 162 00

tel: 737 916 286 , 222 053 149

email: igor@it.cas.cz

Region: Praha

Kategorie: Organizace komunit imigrantů

Sdružení pro Bulharsko - Bulharský klub v Brně

Kontakt:

Adresa není k dispozici

email: saso@iol.cz

www: <http://www.bgr.cz>

Region: Jihomoravský kraj

Region: Praha

Kategorie: Nestátní neziskové organizace

Česko-korejská křesťanská společnost

Kontakt:

U školské zahrady 1264/1, Praha 8 -
Kobylisy, 18200

tel: 604 609 044, 604 317 254

email: hyunwooya@seznam.cz

Region: Praha

Kategorie: Organizace komunit imigrantů

Česko-vietnamská společnost

Kontakt:

Nedvěžská 29, Praha 10, 108 00

tel: 602 363 009

email: w.mc@worldline.cz (předseda Marcel
Winter)

www: <http://www.wmc-winter.cz>

Region: Praha

Kategorie: Organizace komunit imigrantů

**Diecézní charita Hradec Králové-poradna
pro cizince a uprchlíky**

Kontakt:

Velké náměstí 37, Hradec Králové, 500 01

tel: 495 063 135

email: jan.koci@hk.caritas.cz

www: <http://www.hk.caritas.cz>

Region: Královehradecký kraj

Kategorie: Nestátní neziskové organizace

Econnect o.s.

Kontakt:

Českomalínská 23, Praha 6, 16000

tel: 224 311 780

email: info@ecn.cz

www: <http://www.ecn.cz>

Region: Praha

Kategorie: Nestátní neziskové organizace

Fórum Ukrajinců

Kontakt:

Na Poříčí 30, Praha 1, 110 00

tel: 603 347 626 (Boris Chikulay)

email: info@ukrainians.cz

www: <http://www.ukrainians.cz>

Region: Praha

Kategorie: Organizace komunit imigrantů

Kategorie: Organizace komunit imigrantů

Sdružení ruských občanů v ČR

Kontakt:

Dunajská 9, Brno 625 00

tel: 602 705 864

email: a.rozov@iol.cz

www: <http://www.volny/aroocr.cz>

Region: Jihomoravský kraj

Kategorie: Organizace komunit imigrantů

Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny

Kontakt:

Moravská 9 P.O.Box. 1555, Praha 2, 120 00

tel: 241 40 53 77, 241 407 420, l. 528

(Mandová Olga)

Region: Praha

Kategorie: Organizace komunit imigrantů

Sdružení Ukrajinek v ČR

Kontakt:

Bořivojova 98/754, Praha 3, 130 00

tel: 222 716 838 (Kristina Jojková)

Region: Praha

Kategorie: Organizace komunit imigrantů

**Sdružení vietnamsky hovořících občanů
České republiky**

Kontakt:

Libušská 355, Písnice, 11000

tel: 244 092 309

email: clubbambus@tiscali.cz

Region: Praha

Kategorie: Organizace komunit imigrantů

Slovo 21

Kontakt:

Blanická 4, Praha 2, 120 00

tel: 22518554, 222 511 434

email: slovo21@centrum.cz

www: <http://www.slovo21.cz>

Region: Praha

Kategorie: Organizace komunit imigrantů

Generální konzulát Ruské federace

Kontakt:

Hlinky 142b, Brno, 603 00

tel: 543 232 157

email: gkbrno@iol.cz

www: <http://www.rusembassy.cz>

Region: Jihomoravský kraj

Kategorie: Zastupitelské úřady

Hyshove - nezávislá skupina

Kontakt:

Adresa není k dispozici

email: hyshove@ic.cz

www: <http://www.hyshove.ic.cz>

Region: Česká republika

Kategorie: Organizace komunit imigrantů

Komunitní centrum Brno

Kontakt:

Malinovské náměstí 4, Brno, 602 00

tel: 542 216 787

email: ppi.brno@iol.cz

www: <http://www.p-p-i.cz>

Region: Jihomoravský kraj

Kategorie: Nestátní neziskové organizace

Krajanské sdružení Číňanů v ČR

Kontakt:

Pujmanové 1218, Praha 4, 140 00

tel: 241 733 978, 724 077 635

email: hlh@volny.cz

Region: Praha

Kategorie: Organizace komunit imigrantů

Občanské sdružení Arménský dům

Kontakt:

Josefův Důl 5, Mladá Boleslav, 293 07

tel: 326 331 457

email: nairi@seznam.cz

Region: Středočeský kraj

Kategorie: Organizace komunit imigrantů

Svaz Bělorusů v zahraničí

Kontakt:

Finská 8, Praha 10, 111 00

tel: 605115765

email: zviazbel@hotmail.com

www: <http://www.belabroad.org>

Region: Praha

Kategorie: Organizace komunit imigrantů

Ukrajinská iniciativa v ČR

Kontakt:

Vodičkova 30, Praha 1, 110 00

tel: 220 930 501

email: lenkaknap@quick.cz

www: <http://www.ukrajinci.cz>

Zaedno - občanské sdružení Bulharů a přátel Bulharska

Kontakt:

Jana Želivského 20, Praha 3, 130 00

email: zaedno@zaedno.org

www: <http://www.zaedno.org>

Region: Praha

Kategorie: Organizace komunit imigrantů